

R. Simon

① -

נאם קס"ו
א

א.מ.י. ג. קר
אקדמיא
אויט
איליא

נאם א.מ.י.
י.מ.י. ה.מ.י.
א.מ.י. ס.מ.י.

א.מ.י. ק.מ.י.
א

א.מ.י. כ.מ.י.
א.מ.י. (א.מ.י.)
א.מ.י. (א.מ.י.)

הרשב"א

מא

הצבור ימכלל בית הכנסת היא ומפני זה הרי הוא כאילו הוא בתוך הצבור ולפיכך עונין אחריו אפילו אותן שבעזרות בין בעזרת אנשים בין בעזרת נשים ובפרק החליל (דף נ"א ב) תניא רבי מאיר מי שלא ראה בדיופלוסטין של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל וכי עד ובימה גדולה של עץ בנויה באמצע וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין ביזו כיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודרין והן עונין אמן. וסתמא חזן הכנסת ושליח צבור היו עומדין שם כדי שיהו הצבור שבסביבותיו שומעין קולו כעין תיבה שלנו אלא שהוצרכו להגפת הסודרין מחמת הרחוקין ובעין שעושין עכשיו וכן פרש"י ז"ל שם בימה של עץ כעין אלמנברא שלנו עוד אני אומר שאפשר לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן בבית אחד דמי ומצטרפין ודומיא דוימון של ברכת המזון דחנן (ברכות פ"ז דף נ"ב) שתי חבורות שהיו בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון ולא תימא דוקא בבית ממש דבית אחד היינו בירה אחת וכמו שאמרו דקרו לבידה בית וכן מבית לבית האמור בפסחים דהיינו מבירה לבירה אחרת ומפנה לפנה ממקום אחד למקום אחר שבבירה דהיינו מאיגרא לארעא. ועוד דבירושלמי פירשו כן בביאור דגרסינן התם רבי יונה ורבי אבא בר כהנא בשם רבי זעירא לשני בתים נצרכא אמר רבי והן שנכנסו משעה ראשונה על מנת כן. אילין בית נשיא מה את עבד לזון כבית אחד או כשני בתים נימר אם היה דרכן לעבור אלו על אלו מזמנין ואם לאו אין מזמנין. רבי ברכיה מוקים לאמוריה על תרעא מציעאה דבי מדרשא והוה מזמין על אילין ועל אילין.

צ"ז שאלת כלים המיוחדים להפירת הקבר אם מותר להשתמש בהם בדבר שאינו צורך קבורה

אם לאו ואם השתמש בהם אם הוא חייב כמובל בהקדש. תשובה דבר זה פשוט שאין מעילה בדברים אלו אלא בדברים המקודשים כבהמת קדשים וכלי שרת וקרדום של הקדש וכיוצא בזה ואי נמי בקונמות למאן דאית ליה יש מעילה בקונמות אבל בדברים אלו לא דחולין גמורין גינהו אלא שאסור להשתמש בהם שלא מדעת הגזברים אבל מדעת הגזברים מותר שעל דעת הגזברים נקח ועל דעתן נמסרים. וגרסינן בפרק קמא דבבא בתרא (דף ח ב) אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפיי דבי כנישתא כיון דשמעא להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה יתיב. אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי עולם וחד לעניי מתא כיון דשמעא להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אמי עביד חד ואתני איהו נמי עביד חד ואתני. אמר רב אשי אנא אתנויי נמי לא צריכנא כיון דכל דאתו אדעתא דידי קא אתו מה דבעינא עבידנא ביה.

צח שאלת בהמה שנמצאה יתרת אבר באותן אברים שהיא נטרפת בהן ובמקום שנטרפת בו ונתברר שעברו עליה שנים עשר חודש מי גימא כיון שעברו עליה י"ב חודש בודאי אינה

קדוש או דילמא קדוש לא אלא מדלג לאתה קדוש. תשובה מכתברא ודאי דאומר קדוש חדא דפריסת שמע משום קדושה היא ואפילו הכי קאמר דאם התחיל בברכת יוצר אור גומר ואומר קדושה דעיקרו מחמתה הוא ועוד דירידת לפני התיבה יש בכללה קדוש ועל כלן הוא אימר ואם התחילו אין מפסיקין. ועוד כי בפרק מי שמתו (דף כ"א ב) נחלקו רבי יהושע בן לוי ורב הונא אם היתיד אומר קדוש או אינו אומר קדוש ונראה לי דרבי יהושע בן לוי דאמר אין היתיד אומר קדוש סבר דקדוש הרי הוא בכלל מה ששגיגו אין יורדין לפני התיבה בפחות מעשרה דאי לא תימא הכי לדידיה אמאי שיריה במתניתין דפרק הקורא (מגילה דף כ"ב ב) ולא תני נמי ואין אומרין קדוש בפחות מעשרה ורב הונא סבר דכיון דלא תני ליה במתניתין היינו משום דהיתיד אומר קדוש ואינו בכלל מה ששגו אין יורדין לפני התיבה בפחות מעשרה והילכך אפילו לרבי יהושע בן לוי דאמר אין היתיד אומר קדוש אם התחילו אין מפסיקין דהא בכלל אין יורדין לפני התיבה בפחות מעשרה הוא.

צ"ח שאלת על מה שסמכו בכל גלילותינו שיהא שליח צבור עומד בתיבה שהיא גבוהה

עשרה ורחבה ארבעה ושיש לה מחיצות גבוהות ומוציא את הרבים בתפילה ועונין אחריו קדיש וכל דבר שבקדושה ואי משום דרבי יהושע בן לוי (סוטה דף ל"ח ב) דאמר אין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים לא נאמרו דברי רבי יהושע אלא בשיש עשרה במקום שליח צבור וכדעת הראב"ד ז"ל.

צ"ט שאלת מה שאמרו בפרק כל גנות (דף צ"ג) בקטנה שנפרצה במלואה לגדולה לא אמרו

אלא בבתיים מוחלקים לפי שזה בפני עצמו לתשמישו וזה בפני עצמו לתשמישו ואפילו הכי כל שנפרצה הקטנה במלואה לגדולה אני רואין כאלו הקטנה פתחה של גדולה ורגלי הגדולה בקטנה וכל שלא נפרצה במלואה זו בפני עצמה עומדת לתשמישה וזו בפני עצמה אבל התיבה עם היותה גבוהה ורחבה ובעלת מחיצות לא להשמיש בפני עצמה עומדת אלא לתשמיש בית הכנסת ורגלי בית הכנסת בתיבה ואפילו לרב דלית ליה דרבי יהושע בן לוי אינה מפסקת והוא לה כתיבה שמניחין בה ספר תורה שאפילו היא גבוהה כמה אינה מפסקת וכדאמרין בסוטה פרק אלו נאמרין (דף ל"ח ב) פשיטא אריכי באפי גוצי לא מפסקי תיבה נמי לא מפסקא מחיצה מאי ת"ש דאמר רבי יהושע בן לוי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. אלמא תיבה גבוהה יותר טקומת אדם דומיא דאריכא באפי גוצא קאמר ואפילו גדולה שאינה נטלת ומפסקת בפני הטומאה כהיא תיבותא דאנחה קמיה מתא באינדודנא דהכא תיבה כהם קאמר ואפילו הכי פשיטא להו דלא מפסקא ומשום דתשמיש בית הכנסת הוא ותיבה זו ששליח צבור עומד לתשמיש בית הכנסת עושין אותה גבוהה כדי להשמיע

ס פ ר

הרשב"ש

שאלות ותשובות

לרבינו שלמה בן רבינו שמעון בר צמח דוראן זצ"ל

מהדורה חדשה ומתוקנת
עם תשובות חדשות מכת"י
ועם מבוא, ציונים, מקורות, הערות ומפתחות

בעריכת
הרב משה סובל

מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ח

תשובה. נראה שהמורה צוהי סמך על אותה ששינו
 צפרק שלשה שאלו שמי חצרות שהיו צצית א'
 זומן שאלו רואין את אלו מצטרפים³, וטעה צוה צצית.
 האחד שאלו אמר חמשה שהיו אוכלים צצית זה וחמשה צצית
 אחר זומן שאלו רואים את אלו הרי אלו מצטרפים הימה ראה
 לזה, אבל המשנה לא דברה אלא צצית חצרות וכל חצורה יש
 כדי לצרף זומן או צצית וכל חצורה הימה צצית צצית עלמה צלי
 שום צירוף ואלו ראו לצרף לעצמם וכל אחת⁴ הימה יכולה
 לצרף לעצמה, אבל אלו החצרות ראו שאחד יצרף לשניהן⁵.

ויש הפרש בין צירוף של תפלה ששאלתם לצירוף של צצית
 המזון, שצירוף של תפלה ששאלתם עליו הוא שאלתם
 רוצים להשלים מנין עשרה צציתם שצחוץ, וצירוף צצית המזון
 הנזכר צצית הוא שכל מקום יש כדי הצורך אלא שרוצים
 לפטור עצמם בצצית א' מן החצרות וצוה צירוף כל דהו סגי,
 משא"כ צצית של תפלה שאלו צציתם עשרה צציתם א' וליכא.

והראיה שצירוף צצית הוא לענין שאחד מצרף לכולם, ולא
 להשלים העשרה או השלשה כל חד וחד צצית,
 שהרי שנינו צ' חצרות, וחצורה היא כל שהיא צצית זומן
 והכי סוגיין צכלהו פרקין רהטין⁶ וכן פירש הר"מ ו"ל
 (צפ"ד) [צפ"ה] מהלכות צצית. והנה יש צצית המזון
 זמן צוה, משא"כ צצית, שהרי צצית כל שיש צצית יו"ד,
 כל העומדים צחוץ, אפילו אין שם עשרה יוצאים ידי חובת
 קדיש וקדושה וכל דבר שצצית, ואעפ"י שאין מקצתן
 רואים אלו את אלו. ואף עפ"י ששינו צפרק כיצד צולין⁷ [מן]
 האגף ולחוץ כלחוץ מן האגף ולפנים כלפנים⁸, והאגף ר"ל
 הפתח, ואמר רצ עלה צצית וכן לתפלה, כלומר שאותן
 שצציתם צחוץ אינם יוצאים צציתם אותם שצציתם צציתם,

ששם פסקו משה ע"כ הרשב"ש זלה"ה. וראה מש"כ בזה במגן גבורים סי' נא,
 אלף המגן סי' ט ושלישי הגבורים סי' ג, וסי' טא, שלישי הגבורים סי' ג,
 ובשו"ת חת"ם חאו"ת סי' י. וראה עוד לקמן סי' תלח ושם הערה 11.
 לו. 1 נדצ"ל: הנה. 2 ברכות ג, א. 3 לפנינו במשנה: שהיו אוכלות
 בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין. 3 נדצ"ל: כל
 אחת. 4 דברי רבינו הובאו בהגהות רעק"א לשר"ע או"ח סי' קצה ס"א.
 וכתב שם שמדברי הבי"ש שם סי' נה בשליח ציבור תוך הפתח שכתב הטור
 בשם הרא"ש דמצטרף, וביאר הבי"ש דלמד זה מציווף לברכת המזון
 דמצטרפים כשישב המברך על מפתח הבית [סי' קצה ס"ב] משמע דחולק
 על רבינו וס"ל דמועיל רואין אלו את אלו לצרף לשיעור זימון. וכתב שכן
 משמע גם בתשו' הרשב"א [ח"א סי' צו] הובא במג"א סי' נה סק"ד ושכן
 כתב גם בפר"ח שם סי' ג. אולם בבה"ל רס"י קצה אף שכתב שמדברי
 הרשב"א והרמב"ם משמע דלא כרבינו, מ"מ הביא ראיות לדבריו, וכתב
 שכן כתב גם הגר"א (מודא במשניות דפוט אלטונא חחלת סדר מועד) ושכן
 מוכח בחידושי הרא"ה מלונגיל [ברכות ג, א]. 5 ראה בהערות לחידושי
 הרא"ה מלונגיל שם הערה פכ בשם הגר"ד במברגר צ"ל ליישב דעת
 החולקים על רבינו, דהמשנה נקטה חצרות לרבותא דאפ"ה בעינן שיהיו
 רואין אלו את אלו. 6 הי"ב. 7 פסחים פה, ב. 8 לפנינו במשנה: מן
 האגף ולפנים כלפנים, מן האגף ולחוץ כלחוץ.

גער צציתם שמשלימין צאל מלך נאמן, חדל שהיא הפסקה,
 וחו דלא אמריה משה ולא אמריה יעקב ע"ה ואף נשלים צו,
 וכן הדין צציתם צציתם, אבל ההשלמה היא צצית ה' אלהיכם
 צג' חצרות אלו⁹.

ומ"מ מה שאמר שאין להתחיל ולהיות¹⁰ לכם לאלהים וגוערים
 צוה שמתחיל משם, לא נהגו כן אלא להתחיל¹¹
 מראש הפסוק, משום דצצית צפרק צני העירי ופרק צני
 פרקיס¹² אמרינן דכל פסוק דלא פסקיה משה ע"ה לא
 פסקינן ליה, ואף נפסוק אנחנו הפסוק ללא צורך, ועוד
 שצכלל מאחיס מנה, ואם אנחנו צציתם להשלים רמ"ח ולא
 חסר אלא ג' וקרינו ששה הרי השלמנו רמ"ח, ומה צורך
 להפסיק הפסוק ולעצור על דברי חז"ל שאמרו כולה פסוקא
 דלא פסקיה משה לא פסקינן ליה. ע"כ יותר ראוי הוא לעצור
 צמתחיל צציתם הפסוק ולא צציתם כל הפסוק כולו. וכן היה
 נוהג ח"א מהרשב"ץ ו"ל כשהיה עצר לפני חצית צצית
 השנה ויום הכיפורים¹³.

ומה ששאלת מפני מה נמצא חצורה הוא היא הנער
 הנערה. דבר זה נמסר לאנשי הקבלה ואני איני
 מאנשיה עד יצא יורה דק.

סימן לח

7

כתב שכתב כה"ר שמעון בן החכם ר' צמח זלה"ה * אל ר'
 יהודה נגאר צציתו צצית צצית.

שאלת. פעמים שהצבור צצית הכנסת יע"א ואינם
 משלימים לעשרה וצצית צצית הכנסת יש קצת צני
 אדם, ואמר לכם מורה אחד דכיון שאותן צצית הכנסת
 רואים את אלו שצציתם משלימין לעשרה.

7 ראה ב"י שם ד"ה ונמצא שכתב דעה זו בשם ספר הפליאה [ח"א לא, ב].
 אולם העיר שכל גדולי הדור וביניהם מהר"י בירב והר"א מורחיי גערו במי
 שנהג לומר כך. וגם כתב שכששלשה מקומות בוהר הגירסא היא ה' אלקיכם
 אמת, וכן במדרש רות הובא באבודרהם [ע' שו]. 8 נדצ"ל: בלהיות.
 *8 נראה שהכוונה: לא נהגו כן אלא כדי להתחיל וכו'. 9 מגילה כב, א.
 10 תענית כז, ב. 11 ראה כעין דברים אלו בשו"ת יבין ובענין ח"ב סי' ב.
 ובהגהות מהרצ"ב ש[נכד המחבר ונינו של רבינו] שם כתב וז"ל: ... עוד מה
 שאמר כל פסוקי דלא פסקיה משה וכו', הנה תחלת הפסוק אינו מלהיות
 לכם לאלקים אינו אלא [אנן] ה' אלקיכם, א"כ לפי דברי הספר שאוי כל
 פסוקי דלא פסקיה משה וכו' משם אנו צציתם להתחיל, לא מלהיות לכם
 לאלקים שהוא אמצע הפסוק. והענין הזה כבר זכרו אבי בעל הספר ולה"ה
 וסובל דברו גם חקושיא הזאת. וכבר נשאלתי על הענין הזה ועמדה בפני
 חקושיא כהר גבוה להיות מבורא הענין שתחלת הכתוב הוא אני ה'
 אלקיכם, עד שבני י"א יחוני בדרך אמת ואמר שבמלת מצרים יש זקף קטון,
 ופסוק טעמים הלכה למשה מסיני כמו שנזכר בפרק אין בין המורד, א"כ
 בטוב אמר כאן הרב ז"ל כל פסקא דלא פסקיה משה וכו' ר"ל אותם
 המתחילים ה' אלקיכם אמת פסקו הפסוק במקום שלא פסקו משה, אבל הם
 סומכים על מאמרי הזוהר, ולהיות שקהלות קטלאן במנהגם הכל הוא לפי
 סוגיית ושיטת התלמוד לכן הם מתחילים להיות לכם לאלקים מהטעם הנזכר
 * אם הגירסא שלפנינו נכונה. תשובה זו שייכת להרשב"ץ ולא להרשב"ש.

5

צמקום אחד מקצת הצריך וצמקום אחר מקצתו בלי ספק שאין מצטרפין.

והראיה על זה מה שאמרו צפרק כל גגות^ט, ט' בגדולה וא' בקטנה מצטרפין, ט' בקטנה וא' בגדולה אין מצטרפין. וכ"כ הר"מ ו"ל צפ"ח מהלכות חפלה^י. והרי החצרות האלו הגדולה והקטנה כולן מעורבות כאחת הן ואין ציניהם הפרש ולא מחילות אלא כל מה שבקטנה נראה אל היושב בגדולה לפי שנפרצה במילואה. ואם כשמשעה בגדולה או ה' בגדולה וה' בקטנה אין מצטרפין^י. ואם כשהם בחצרות כוונת שפירצה הקטנה במילואה עד שהם כאחת אין מצטרפין, כ"ש בעזרת צה"כ יע"א שהכותל של צה"כ עומד לא פרוץ ומפסיק בין צה"כ ובין העזרה שאין מצטרפין כלל. ולא הכשיר הראש^י ו"ל צירוף לתפלה אלא כשמקצת צבור בפנים ומקצתן בחוץ וש"ך עומד בחוץ הפתח כמו שנהגים אללנו שהאומר קדיש בתרא עומד בחוץ הפתח שאז הוא מצטרפין^י מפני שהוא עומד באמצע ואז מצטרפין שבחוץ עם שבפנים ליו"ד, אבל שמקצתן בחוץ ומקצתן בפנים ואין ש"ך עומד צפחה לא כתב שמצטרפין.

ואל יטעה אדם שהרב ו"ל למדה מזו דהוא דצ' חצרות דאמרינן עלה^י אמר^י תנא ואם יש שמש ציניהם שמש מצרפין, לפי שאינה דומה לה שהרי צירוף העומד צפחה אינו דומה לצירוף השמש לצרכה המזון, לפי שצירוף השמש סגי בראיתו שיראה אלו ואלו בין עומד צפחה הבית בין עומד בחוץ הבית כל שרואה את אלו ואת אלו או מקצתן סגי^י, ובש"ך לא הכשיר הרב ו"ל אלא בעומד צפחה שהוא כמחצר את שבחוץ עם אותם שבפנים והוא מוציא את כולן, אבל שיעמוד אחד שאינו ש"ך אפילו צפחה הבית או שיהיה שליח צבור שלא יהיה צפחה הבית אף על פי שרואה לאותן שבחוץ לא הכשיר הרב ו"ל^י. והאל יודע האמת.

סימן לח

כתב שב"ה רשב"ץ זלה"ה אל מרי"ה אל המשכיל ר' יעקב בן צרמונה המכונה בן חוסו י"ו.

שאלת. עדים קנו מאחד לחצרו שחייב לו כך וכך ולא כתב צו ציוס, כיצד יעשה.

22 נרצ"ל: מצרפין. 23 ברכות נ, ב. 24 אולי תיבה זו ט"ס. 25 ראה בהערה 4 דהב"י ביאר דעת הרא"ש שלמד דין זה מהא דסי' קצה [ס"ב] שכשיושב המברך על מפתח הבית הוא מצרף את החבורות. ובוה לא שייכת הוכחת רבינו, משום דהוי כמו מקצתן וראין אלו את אלו. ואדרבה הויא דומיא דש"ך רשני החבורות צריכים להמברך שיוציאם. 26 הובא בחקר לב או"ח סס"י כה ריש שם ט"ס שכתוב הרשב"א במקום הרשב"ש. וכן כתוב במפתחות שבסוף ח"ב, וע"ע ביאר הלכה סי' נה ד"ה ולחון.

הא אומר עלה צמקום התם ופליגא אדריב"ל דאמר אפילו מחילה של צרול אינה מפקחת בין ישראל לאציהם שבשמים. וצפרק ואלו נאמרין מוכח דהלכה כריב"ל ו"ל. א"כ מצינו חומר בצרכה המזון מצפחה שבצרכה זמון של ברכת המזון עד שיהיו מקצתן רואים אלו את אלו, וצפחה וכל דבר שבקדושה כל ששמע קולו של ש"ך אפילו אינו רואהו יא"י י"ח שאפילו מחילה של צרול וכו'.

והטעם בזה הוא, לפי שבצרכה המזון כיון שאכלו כאחת נחתיצו צומון ולא חספיק להם הצרכה בלא זמון, ואם צרכו בלא זמון ידי ברכה ילאו ידי זמון לא ילאו כדאיתא התם צמקום^י. אבל השומע חפלה מה שחייב בחיד חייב הוא צירוף, ואם שמע דבר שבקדושה ואעפ"י שכבר החפלה ביחיד עונה אמן הוא, משא"כ צומון שכיון שצריך בלא זמון שוב אין יכול לחזור דפרח מיניה חורת זמון ואין זמון למפרע.

צפחה ובצרכה המזון דרכים שוים, שאם צבית אחד יש חבר שאכל וצאחד יש צור שאכל והחצר מברך צביתו והצור שומע יא"י וא"כ שיראה פניו צפחה^י. ואם יש צבית אחד חמשה וצבית אחר חמשה, אפילו מקצתם או כולם רואים אלו את אלו אין מצטרפים לצרך צבית^י.

והשבית היא, שאפילו בצרכה המזון אינו מפסיק^י צומן שמקצתן רואים אלו את אלו אלא בשכנסו צפחה ע"מ כן, וכמו שזכר הש"ס צירושלמי^י, וכתבו הראב"ד^י והרשב"א^י ו"ל שאפילו צבית אחד צריכים ליכנס ע"מ כן. ואף לדברי האומרים^י שא"כ שיכנסו ע"מ כן כשהם צבית אחד אלא כשהם צב' צמים, הרי העזרה וצו"כ כשני צמים הם, שהרי יש כותל מפסיק ציניהם והוא שפתח צה"כ צו. וזו טענה שנית.

ראם היה אפשר שכל מקום שיש חמשה צבית זה וחמשה צבית זה היו מצטרפין לעשרה לצרך צבית יומר היה לחנא ללמדנו דין זה ולשנות לנו חמשה שאכלו צבית אחד וחמשה צבית אחר צומן שמקצתן וכו', והיינו למדין מק"ו אם כשאין שם כל הצורך בכל אחת מצטרפין וכו', וכן דרך התנא לומר דין אחד להשמיענו רבוי דינים צמיעוט מלות, וכיון שתפס התנא דרך זו ותפסה צב' חצרות, נראה פשוט דוקא צב' חצרות שכל אחת יש כדי כל הצורך ורואים שיאלו בצרכה אחד מהם ולא תצטרך כל החצורה לצרך כל א' בפני עצמו הוא שמצריך שמקצת אלו רואים את מקצת אלו, אבל שיהיה

9 סוטה לח, ב. 10 ברכות מה, ב. 11 אולי צ"ל: כמו בחפלה, או: וכן בחפלה. 12 הובא בבה"ל הג"ל הערה 4. 13 אולי צ"ל: מצטרף. 14 ברכות פ"ז ה"ה. 15 הובא ברשב"א המצויין להלן. 16 ברכות נ, ב ד"ה הא. 17 ראה אור נרע הלכות סעודה, סי' רד. 18 עירובין צב, ב. 19 ה"ז. 20 ר' שערי תשובה סי' נה סק"ד שכתב דברי רבינו ראפי ברוצין זא"ז לא מצטרף, ושבתשו' הרשב"א סי' צו כתב דמועיל בבה"ג אלא שהרשב"א כתבה רק דרך אפשר. 21 הביאו הטור באו"ח סי' נה.

6

ספר

ארחות חיים

לרבנו אהרן הכהן (מלוניל)

כרך ראשון

נטילת ידים, ציצית, בית הכנסת, תפילין,
קריאת שמע, תפילה

יוצא לאור מחדש ע"פ כתבי יד ודפוסים ישנים
בצרוף מבואות, שינויי נוסחאות, מקורות, ביאורים ומפתחות

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

7

עליה השלום⁶⁰ ותהלים קיט, קסד) שבוע ביום הללתיך⁶¹ והודושלמי (פ"א ח"ה ט, א) אמר כי דור אמר הפסוק⁶² על שבוע ברכות⁶³ של קריאת שמע שחרית וערבית⁶⁴.

אמר רב נחשון גאון⁶⁵, כשההגן אומר יתגדל, כררע, וכן ביהא שטיה דבא, וכן ביתברך, וכך בברך הוא, וכן באמן, וכדריצה אחרונה היא רשות⁶⁶. ואדכע כריעות הללו⁶⁷, כנגד ארבע שמות שבפסוק (מלאכי א, יא) כי ממזרח שמש עד מבואו וכו'⁶⁸.

ט ← (ט) "יהעבור אחרוני" בית הכנסת ושמע קדיש, עינה, דקיימא לן ופסחים פה, ב) אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, והוא הדין לקדושה וברכו. נקטינן, שהנשים יכולות לענות קדיש, קדושה⁶⁹ וברכו, אף על פי שעומדות בכית אחד לעצמן, וכן דעת רוב הפוסקים⁷⁰. והוא הדין לאותם העומדים בעזרות⁷¹ שאחורי בית הכנסת, וכן גמי כתב הרשב"א ז"ל⁷² (שו"ת ח"ג סי' רפג). פירוש עזרות, חצרות, ולמה נקרא עזרות, שהיו ישראל נעזרים בהתפללם שם⁷³.

L

60. דהע"ה: א ב רח ג דע"ה. 61. הפסוק: ב הפסוק הזה. 62. של קריאת... יעריב: א ב שאנו אופי בכל יום על קיש שלש בתחילתה ד' בערבית. 63. גאון: ב גאון דיל. 64. דללו: א ג אלף. 65. אחר: ג אחר ד אחד. 66. קדושה: ב לוי. 67. בעזרות: ג ד יטו. 68. שהיו: ד שיהיו

עב. כ"י זה לתא בכלבו.

עג. כמשתה פסחים (שם) פבואר ביהם לקיבן פסח פתי נרשב שיצא מחרן לחרה, שאמר לאובלו, וכלמי (שם) רב יהודה אמר רב אמר שחיה לתפילה, וריביל אמר שתפילה שאני, ואפי' מהיצה של ברזל אינה חוצצת. דעת רה"י שהלכה כרביב"ל, אלא שנחלקו בהבנת דבריו. התופי (שם ד"ה יבן: ד"ה בן, ב ד"ה ישמע) כתבו שלריב"ל דוקא כשיש מניין במלום מסויב אומרים שאין מהיצה לעמוד במקום אחר, ורשאי לפנוח להברים שבקדושה, אולם אם אין באירו מליס פניין, אינו פצטרף עמהם כשהוא במקום אחר. וכ"כ ראב"ד"ה (ח"א כ"י קלד), אריז (ח"א סי' ת), פ"דכ"י (ר"ה סי' תשטו), טאירי (פסחים שם) כשם ג"דילי המפרשים, יכ"פ הסוג"י"ג (ג, כ). והזכ"ן (הובא בסוף) חולק, וכוב"י שאינו רשאי לענוח להברים שבקדושה אף אב יש שם פניי כלעירי, עייש בה"י נימוקו.

סו. דוקא (סי' שסב), שבולי הלקט (פ"ים ח), כי המנהגות (עפ"י 19), טיודר הר"י פנ"נייא (עמ' גז), אבודרהם (עמ' ע), אגיר (סי' צד) וב"י (נה, א) בשם שבולי הלקט, וריבא במש"ב (שם סי' קה), וראה שם שפ"ט הקדמיים.

סח. ירושלמי זה נזכר בבמה יאשיניס, מהם: רש"י (יא, א ד"ה בפתר, ובספורי סי' כג, חו"י (ב, א ר"ה מברך), ספר המנהגות (שם), מרדכי (סי' כד), מלי"י (יא, א ר"ה אמר) וטור ב"י (בח, א; דלו, א). טז. מכאן עד סוף הסי' ליחא בכלבו.

ע. פבואר שהבריצה שלאחר "ואמרו אמ"י היא רשות, אולם הראשונים (הזכורים בה"י הבאר) בה"י שכורפים כריכה אחרונה לאחר "עושה שלום" (ולא לאחר "ואמרו אמ"י"), והיא רשות. כש"ע (שם, ד) הביא דבר הבריצה כרכיו והכלבו, אך לא ציין שיש כריצה של רשה (ובכלבו שלא ציין כן).

עא. דברי ר' נחשון הובאו בפוסקים רבים (בשינויים מסויימים), מהם: העובדח הגאונים ההרש"ה (עמ"א), נספה כ"י (יא), מרדכי וערו (סי' ל), טיודר רש"י (סי' זב), פ"דס (כ"י ת), מנהיג (עמ' פא), מהכים (עמ' 4), הגה"ה (סדר הפילה נוסח הקדיש אות א), אבודרהם (עמ' סט) וטור ב"י (ג, ד). וצ"ע ביאור הגרי"א (סי' ז) ומעשה רב (אות ג) שדולק וכוב"י שאין לכרוע ילוטי על הבריצה כחפילה.

8

סוד

אורח חיים

עם כל המפרשים אשר נדפסו מקדם
ומפרשים חדשים מכתבי יד
סודר ונדפס מחדש ברוב פאר והדר

מונה ומתוקן
ונוספו בו רכבות ציוני מראי מקומות חדשים
ועוד הוספות ומעלות רבות

הוצאת
מוסדות שירת דבורה
מכון ירושלים
תשנ"ג

לדונא. נתר חד לא משתדו וחוה שכתב רבינו שאין הציטר נגדרים אחריו. ופירוש נפרטה נמילואה לגדולה שנפרטה קטנה במקום מיצורה לגדולה ונפל כל אחר. כותל שהיה מפסיק ביניהן ועדולה נשאר משארית כותל זה שנפל פסים מכאן ומכאן ולפיכך הגדולה היא כמופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כקין וזית זה:

יח כתב רבינו ירוסם (ט) נראה לי כי אין להביא מכאן ראיה לאותם העומדים בעזרה ורוז העשרה עומדים צימ הכנסת שיעטרפו שזה מיירי שנפרטה נמילואה הקטנה אצל צימ הכנסת. יש מחילות צימיהם והפתח כמו כן הוא כמו מחילה עכ"ל וששוע הוא:

נו א. יתגדל ויתקדש הוסד על יוצאין ידי חובתן שהוא נגדר אחריהם (ט) היה פי הסקרא וכו'. כלומר הוא בגדולה וצבור בקטנה אין יוצאין שאין זהו לכל הדיעות שפלה זו מקנה הצבור נגדרין אחריו: כ והני מילי להצטרף לעשרה (י) אבל אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש או קדושה אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות אחריהם כיון שעשרה במקום אחד דאמר רבי יהושע בן לוי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים:

יט כתב רבינו הגדול מהרי"ל אהוב ז"ל בענין צירוף המיכה שמצטרף החון להשלים לעשרה ראשי מי שמצטרף צוה שגדולה שהמיכה היא כמו עליה ואינו מצטרף אצל נראה שהיא צמיחה לגבי צימ הכנסת שאינה אלא כמו השמיש צימ הכנסת והיא כולל ועפר שהוא צימ הכנסת גבוה שמצטרף והנה המחילות שיש לחיצה אינו אלא לני לא להבדל מחילה צמי עזמה וכך נהגו העם הנה עכ"ל וכן כתב הרשב"א בחשופה (ח"א סי' ט) שהטעם מפני שאע"פ

סימן נו

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] נוסח הקדיש ופירושו וטעם למה נתקן בלשון חרוגם וצריך לענות אמן יא שמייה רבא בכונה שלימה וכמה אמנים אומרים בו ואם אומרים לעילא מכל ברכתא וכו' בלשון חרוגם או בלשון הקדש: [ב. ד] ומה אמורים הצבור בעוד ששליח ציבור אומר קדיש ומנין כריעות שבקדיש:

א יתגדל ויתקדש הוסד על פי המקרא (יחזקאל לח כג) והתגדלתי והתקדשתי לעיני שהיא גבוה עשרה ורחבה ד' ויש לה מחילות גבוהות אינה עומדת לתשמיש צמי עזמה אלא לתשמיש צימ הכנסת ורגלי צימ הכנסת נחוכה והוי ליה כמיכה שנמתיח בה ק"מ שאפילו היא גבוהה כמה אינה מפסקת כדאמרין צפרק אלו נאמרין (פוטם לה) וצפרק החליל (סוכה לא): צימה גדולה של עץ צמיחה באמצע וחון הכנסת עומד עליה. וסמ"ק כתב צמיחן רפ"ב גבי חמשה שצריחין צטרקלין אם יש צימיהם מחילות המגיעות לתקרה צריך עירוב לכל אחד ואחד אין מגיעות לתקרה עירוב אחד לכולן דמכאן יש לסמוך לענין השלמת עשרה לזמנה דלא הוי הפסקה אומן מחילות העומדות סביב צימיהם לצמיחה אלא צימיהם הממילואה העומדות מימין ושמאל לחיצה אע"פ שהן גבוהות עשרה כיון שאין מגיעות לתקרה הגג מותרות עכ"ל:

ב אבל אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש או קדושה אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות אחריהם וכו'. כן כתבו התוספות בסוף פרק כ"ד לולין (פה: ד"ה וכן) ונכסף פרק ראוהו צימ דין (רי"ה ס: ד"ה ושמע) וכן כתב הר"ן (רי"ה ו: ד"ה והקשו) והמרדכי שם (מי השטח) וכן הסכים הרשב"א במשנה (ח"ב סי' רטו) וכתב שכן דעת הראב"ד ז"ל (שו"ת ראבי"א א"ב סי' טח) ולא פוקי מדברי החולקים צוה מהיה דליצור בקטנה ושליח ציבור בגדולה אין יוצאין ידי חובתן דהיה לענין צירוף איתמר אצל כל איש עם השליח ציבור עשרה כל השומע קולו עונה קדיש או קדושה [ח] ואריך מדברי יהושע בן לוי דאמר אפילו מחילה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. וכתב מהרי"א אהוב ז"ל שיש חולקים צוה שכתב רבינו שאפילו מי שאינו עמהם יכול לענות אחריהם וכו' ומכל מקום כתב שהסכמת רוב הפוסקים כדברי רבינו מיהו כתב דאיתא בירושלמי [ט] שהשומע צימיהם קדיש אין לו לענות אם יש באמצע מקום מטונף ובגס רב אחא כתב והוא דליכא טיטף מפסיק (צהריה) [נהדיה] והוא דליכא [ג] גוי מפסיק נהדיהו קך כתוב בא"ח עכ"ל:

בא בתוב נהגהת מיימון פרק י"א מהלכות תפלה (ה"א) פסק ר"מ (נמשו"ד"פ סי' תרמ"ט) דעיר דאין צוה אלא עשרה ואחד מהם רואה לגלות צימיהם הנוראים שנופין אותו. לשאר או לשכור או אחר במקומו. כיון דמנהג כלל נפוצות הגלות שאפילו אותם שאין להם מנין שלם שוכרין אחד או שנים או הולכים למקום מנין הוי דומיא דצימ הכנסת וס"ת דכופין צימ העיר זה את זה (תוספתא צימ פ"ה ה"ב) אצל יש אחר בלא הוא אין יכולים לכופו שישאר או ישכור אחר תתמו ולא חיישינן שמה יעטרך אחד לנקצו ויטרכו להמתין דא"כ אין לדבר סוף ואם ילכו שנים מן הקהל וישארו תשעה אלו שנים ישכרו אחד בשותפות במקומם ושיניהם יתנו צוה אפילו אחד עני ואחד עשיר כיון דכל אחד חייב להשלים המנין עני כמו עשיר ושכר החון על היוצאים כעל הנשארים ושזו כתב דהשלמת המנין ושכר החון לפי שכתב ממון הן גופין כי על עסקי ממון הוא שלא יעטרו לנאם מצמייהם ולהניח ממונם וחובותיהם ושזו כתב שגופין חזיו לפי שכתב ממון וחזיו לפי שכתב נפשות ע"כ ופסק זה דהר"ם כתב המרדכי צפרק קמח דבמרח (סי' תע"ח) אלא שלא כתב דגופין חזיו לפי ממון וחזיו לפי נפשות ולענין הלכה נראה לי דכן עיקר לגבות חזיו לפי ממון וחזיו לפי נפשות:

בב וכתב מהרי"ל קולן צבור ק"ג ועל דבר שכירות המנין צימיהם הנוראים אני צעניתי אני רואה להכריח אם לא כשהם כבר שמונה או תשעה ואין חסר כי אם אחד או שנים כדמשמע מחון תשובת מהר"ם ומציאה המרדכי צפרק דמרחא אמנס אם מנהג קטוע ומפורסם הוא צמיחה שוכפין לשכור אפילו צחקרון שלשה או ארבעה פשיעה שיש לילך אחר המנהג: בתוב נכתב מה"ר ישראל (פה"ר ח"ב) סימן רמ"ג דמתשובת מהר"ם משמע דלא כייפין לשכור להשלים מנין אלא דוקא צימיהם הנוראים וכגון שאין חסרים להם רק צ' או ג' וכן דומה לי שאין המנהג בשאר השנה לכופו אלא אם כן יש להם מנין מיושבי העיר כופין לשכור ש"ז או כגון שלשה או ארבע עשירים ויש להם תמיד משרתים ומלמדים למלאות המנין צימיהם גויגא כופין ולא צעיר שיש בה רק ד' או ה' צימ צריח:

ג פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] טעם למה צריך לענות הקדיש בקול רם ולמה נתקן בלשון ארמי: שיש לחזו ולהשתדל לענות קדיש: [ב. ג] נוסח הקדיש ומה ענין הצבור אחר שליח צבור: אין להפסיק בין עלמאי ליתברך: [ח] כשגומר הקדיש פוסע שלש פסיעות ואחר כך מתחיל עושה שלום:

א יתגדל ויתקדש הוסד על פי המקרא והתגדלתי והתקדשתי וכו' ור"י פירש הטעם לפי שהיו רגליהן צומב אותו אחר

פרישה

ללא קשה מדי: (ט) היה הוא בגדולה כו' אין יוצאין כו'. דוקא נקט שהוא בגדולה ואו הרי הוא מופלג מהציטר שנקטנה וכמ"ס אצל הוא על מפתח הגדולה והס נקטנה פשיעה דיוצאין שהוא נמשך כאלו הוא נצבין וק"ל: (י) אבל אם היו כו', אפילו מחיצה של ברזל כו'. כתב

הבהרות והערות

[ח] ואריך פירושו ומותר. (מרר וקציעה): [ט] בירושלמי לפנינו ליתא. עיין השמטות ירושלמי פרק ה דברכות ד"ה בבי": [י] בשו"ע טעף כ' כתוב שלא יפסיק

אחד (יה) הולכות ברכות

במקומו תמנן י' טעם מבינה ומטעם דאסענה י' מנחם לוחם עמלו בלחך...

למקומו תמנן י' טעם מבינה ומטעם דאסענה י' מנחם לוחם עמלו בלחך... (The main body of text, including various halachic discussions and references.)

לי נכח רשע דסחא דלחם יסיל לספול... (The left column of text, continuing the halachic discourse.)

אשר אבריהם... (A section discussing specific halachic details, possibly related to the 'Birkat HaMincha' or similar.)

דברוקא וזמנא דגדודא דרבינו פ"ב וכן אמר הרמב"ם בור לישנו דאנוני דאכל לא וזו חשיב קטנה והנה ו (כס) פ"ב ד"ג פ"ד סוף פ"ה ד:

שער השבת

חל: (ה) פטולה... (Text under the 'Shabbat' heading, discussing the laws of the Sabbath.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, discussing laws related to meat.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

בשר הילכה

בשר הילכה... (Text under the 'Bשר הילכה' heading, continuing the discussion.)

אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי: אראנו בייזע אלהים

ספר

מחזיק ברכה

מחזיק בדרך וסדר קונטרסי כרכי זוסף שוירי כרכה ועוד כה שליטיה ברכה .
 מה הלשון שליטית עוד זה מרכב על קנת ישע א"ה וי"ד פלפלת כל
 שהוא וחידושי דינים הכרעו' איכא ביניהו לא למעשה רק
 יעיר און כדבר הלכה . ועל כל כבוד מוזק חומה חרושי גאונים
 מספרי כתיבת יד וקנת מורה תקום
 כספרן של דריקים לרגל התלככה . ארסכי וסכי
 אככי חכקש ממו מחכמי ישראל כשתחזה וככרעה ככרכה . קתי רבין קמאי ובתראי
 ובתראי דבתראי וכל סדר המערכה . תריש סדרא ועד אחרן דל שזאל סליחה דרבין
 דברים ואיכא בהדיה כשיקת הרעפה כלכ כשכר ורוח כחוסס . הדור אתם ראו
 מחזיק ברכה כמספר שמות חיים יוסף דוד אזולאי י"ץ אגא
 בריה קלס כמות שהיא גמר תיכס
 חייכס . הגם הלום מחזיק ברכה האותיות אשר תבאנה יבדו למו צירוף קחי
 בכמהד' הוא ארזני ועטרת ראשי אבא תארי זלסה ועוד דמו סלמן עם ד' אותיות
 גימט' מחזיק ברכה . אמר יאמר העבד מעשה דל ש"ס לי ועירא מאכשי ירושלם
 עה"ק תו' עיר התלככה . לית אגא מביד סברי מן כריו אשוכה ארזה כסעריד
 ירושלם ושכתי בבית ה' לאורך ימים ושנות חיים יעובה שיט בה סמיכס . כר:

נרמס בליוורנו יע"א

שנת ישכן לבטח עליו לפ"ק

כדפנט הסותפוס החכס כמהר"י אברהם יצחק קאשטילו מ"ז
 והמטכיל כמהר"ר אליעזר סערון מ"ז .

קון ליסניציא רי סוספירווים

לואה סייט וקום לטא יס : וסא, נו אשמש וסאל לאל זל

א"ח סי' נ"ה

סימן נ"ה

הנרפס שכירינו דף י"ד ע"כ אין בתוב כן אלא סתם קאמר בשם גאון מי שכיתו קרוב לכה"כ אעפ"י שחלונו פתוח

לכה"כ ושומע קול ט"ף אינו מצטרף עמהם וכו' פ"ט . אהבם ודאי דלהשנות הדעות באתר דוה שכתב הגאון אע"פ שחלונו פתוח אינו מצטרף היינו באינו מראה להם פניו . אבל אם מראה להם פניו יורה הגאון דמצטרף :

והנה שלשה תרות כתב מרן בכו' ברישא סביא דברי רבינו ירוחם וכתב דמשמע ליה דצריך ראשו ורובו בחלון וכו' ושוכ כתב דמהרי"א אבוסב בשם גאון אהר

דמכניס ראשו בחלון מצטרף והר"ק קאמר משם א"ח בשם רבינו האי דכשתראה להם פניו מצטרף . ולכאורה יש להרביש דמראה דמראה פניו כצד המכניס ראשו ואיך מרן כתב על דברי מהרי"א אבוסב בשם גאון דמכניס ראשו וכו' כ

בארחות חיים משם רבינו האי דמראה פניו והרי יש הפרש ביניהם :

והו יש להרביש קצת דאחאי מרן פסק הכא כט"ט בדין זה דמראה להם פניו דהוי השיעור סקטון מכלם . והו"ל למקט מניעתא דמכניס ראשו דהוי כמו הכרעה כיון תאיד דהוה משמע ליה למ"ש ארחות חיים בשם רבינו האי :

לכן מראה לפוס דיהטא דסבר מרן דמכניס ראשו דכתב מהרי"א אבוסב לאו דוקא דכיון שמראה פניו סגי ומיירי בחלון דלא אפשר להראות פניו אם אינו מכניס ראשו אבל אם הוא בענין דכלא הכבשת הראש יכול להרא' פניו סגי והח' לאחריה דברי הגאונים שהביאו מהרי"א אבוסב וארחות חיים ומש"ה פסק הכא דמראה להם פניו דסבר דכלאו חודו כזה ולא חס למאי דהוה משמע ליה כרישא כלל :

וראיתי להריב מהרי"ט בהנהותיו שכתב על זה דחלון וז"ל ואפשר דלא דהו עומד מן האב"ק ולחון דהרי"ט יכול לירכס בלי ירוחם ולא בכנס א"כ הכא בייכניס ראשו מן החלון מיירי עכ"ל . וזהו דעת הרב בתירוטו השני נראה דסבר דמראה משם פניו לאו דוקא והבונה הריני ראשו מן החלון והפ"י כונת . מרן בכית יוסף שכתב על דברי מהרי"א אבוסב וכו' כה"ח הו' הפך ממאי דכתיב הכא בענינתן דסבר הרב דמראה פניו משם היינו מכניס ראשו בחלון . אמר לי שהדיוט לא משמע הכי דאי לא סגי בהראות פניו לא בעי להכניס ראשו וראיית פניו לא סגי . הדבר קשה על א"ח בשם רבינו האי דאחאי לא פירש דבריו דמיירי במכניס ראשו ולא לכתוב סתמ' ומראה להם פניו ותו קשה על מרן בכו' דהו"ל לפרש דברי א"ח דלאו דוקא קטט ומראה פניו וכל כי הא איבעי ליה לחודועי ותו כט"ט לא הו"ל למימר ומראה להם פניו והו"ל לפרש דהניח ראשו דהוה ציור ההתר :

וחזה הוית להריב מלכי בקדש דף ק"ז ע"ד דכתב דמראה להם פניו משם שכתב כה"ח היינו מכניס ראשו והיינו דכתב משם ע"כ באורך ועדיין במקומי אבי עומד דלדעתי הקצרה לא שמיע לי דפירושו מכניס ראשו דאין דרך הפוסקים לסתום בעיקרו של התר ולהניח כרמו ויראה המענין דמה שהקשה שם הרב הו"ל למ"ש הרב מרן אברהם שכתב דהג"מ דפ' כיצד צולין דף פ"ה משמע דחלונו ועובי החומה דין גנין ועליו יש להם סכרי הפוסקים דלכבי דין צירוף בבית הכנס' כיון שמראה פניו סגי ופ"ל זה הקשה לו מרבירי רבינו ירוחם ע"ש באורך לך מדרבננו ירוחם קטט לישיבא דתתניתין וסחך על מה שפירשו באתרא דכאוסים לקרקעיה צורה מיירי נמי דרבינו ירוחם והרמב"ם פ"ו דביע' הבחירה ופ"ט דקרבן פסח ט"ז דלא ק"ל באוקמתא דפ'

א . דין א" . אין אומרים אותו כמחמת מעשרה וכו' . הגאון מהר"ר זכני בתשובותיו סי' ז"ג . בסתפק אם

אדם הנוצר על ידי סגר יצירה מצטרף וע"ש מה שהסכים ומחאתי כתוב להרב חסר"ר יוסף דין חק"ק אחשפודים שכתב עלה וז"ל לא ירדתי לסוף דעתו מאי קא חספ"ל הלא ק"ל בא"ח סי' כ"ה דלקריש וברכו צריך שיהיו כלם בני בני מצוה ובתשו' הריב"ש הביאו מרן בכו' ה"ל אפי' לרברי המתירין לעשות קטן סניף לתפלה צריך שיהיה כן דעת יורע למי מצרכין ולמי מתפללין וכו' והאי גבירא לאו מכני מצוה איהו וגם אין בו דעת למי מצרכין כי אין כח בחכמים ליתן בו דעת אלא כח חזוני ותו לא מידי וכו' מהרש"א בחידושי אגרות לכן כ"ל דאין בזה טום ספק לצרפו לקריש ולקדושה עכ"ל :

אף אין בענינתין נמי כתבתי בס' הקטן ברבי יוסף סי' זה דהו"ל באינו לא שומע ולא מדבר ואינו מצטרף . ועתה בא לידי שאלת יעבץ ח"כ וראיתי שם סי' פ"כ שגם הוא דמנהו כהרמ"ה והוכיח בדבריו שאין בו דעת אלא שצירי ע"ש ודוק :

ב . אנדרוביגוס אם מצטרף לעשרה עמ"ש בשו"ת אדח לצדיק שנרפס מחדש א"ח סי' כ' וסימן כ' ועיין בשו"ת דברי יוסף להרב מהר"א אירבאל סוף סי' זכ' .

ג . דין ג' . או שהוא ישן וכו' אפי' לדעת זה דוקא א' ולא שנים . ת"א . בית דור א"ח סי' ז"ד . ומיהו כבר כתבתי בס' הקטן ברבי יוסף ד"ט להחמיר אפי' בא' ע"ש :

ד . דין ט' . ושנת העבור כת' ג' חדש . נער שחלד בשנה מעוברת באדר הראשון ושנת ג' מעוברת נעשה בר מצוה באדר ראשון דלא כהרב מנ"א שכות יעקב ח"א סי' ט' וכתב שם דכן הסכים מהר"ד אופנהיים וכל בעלי הוראה וכו' בשו"ת מעיל' צדקה סי' כ"א :

ה . דין יוד' . יאם נער אחד מולד כב"ט לאדר ראשון וכו' כתב הרב יתוספת שכת בהנהותיו וכ"ד סימן ט"ה משמע דאשתמיט' ליה לטו' דין זה עכ"ל . וכתבתי בענינותי בספרי הקטן ברבי יוסף שם ב"ר . וכבר קיימנו הגאון בקורות הכסף כה"ש שם :

ו . דין י"ב מנחה וכו' אם ת"ח נדשו לכבודו מצטרף בית דור סי' ז"ה :

ז . דין י"ג . מן האב"ק ולחון וכו' ודין האב"ק עצמו כתב רבינו ירוחם דהוה כלחון וה"ב מרן אברהם פירש כן בדברי הש"ע כאן וכתב דכ"ס תניא פסק דהוה כלעניס וכן כתב באורך בס' שבלי הלקס כ"י שכלת' ט' בשם ה"ר יהודה שני והוא ניקו מ"ש בס' תניא בשם ה"ר יהודה בר בנימין הדופא שהוא שני של הרב שבלי הלקס ורבו ומשו"ה כתוב זה בשבלי הלקס הכרע' כקיוצור השם מורי ועלה שהוא ה"ר יהודה על שם יהודה ועלה ולא כתוב מרבירי הרב ג' איה דכה דרבי סווי . וראיתי בס' אבן העזר אשר סביב מניני ארץ דפוס ערופם שרצה להשוות דבינו ירוחם עם ס' התניא כזה ולדעתי הקצרה אין דבריו מחורזין כאשר יראה המעיין כמיכ' הניכין ולשמות דיו' ושבלי הלקס ודוק :

ח . דין י"ד . וכיניהם חלון וכו' מרן הבי' כתב שרבינו הגדול מהר"א אבוסב כתב בשם גאון דמכניס ראשו בחלון מצטרף עמהם למינין עשרה וכו' כ' בארח' חיים כתב רבינו האי מי שעומד אחורי בית הכנסת וכיניהם חלון יכו' ומראה להם פניו מצטרף עכ"ל מרן . ובארחות חיים

74

א"ח סי' נ"ה נ"ז

יח

דפ' כינור זולין דף פ"ו על דרך שכתב הרב פרי חדש כדן זה אי נמי כמ"ש הרב מרכבת התשנה ח"ב פ"ו רכות הבחירה פס"כ . אחנס דעת הגאונים שהביאו מהר"א וא"ח היינו דמראה פניו סגני לזירוף כמ"ש הרב חב"א ומה שהאריך עוד הרב חלכי בקדש שם לאזכורו מיניה ומדברי מרן להפך הדבר פשוט דאין הוכחה מהם הפך הרב מרן אברהם כחש"ר יראה הנראה :

ואחרי

כתבי ראיתי להרב בית דוד א"ח סימן ל"ג דפשיטא ליה דמראה פניו למור סגני ומ"ש מהר"א אבובי תכנים ראשו לאו דוקא והוא שהשוה מרן ב"ד דברי הא"ח עם דברי מהר"א אבובי ומייתי תניא דמסוייף ליה דברי מהר"מט"ר סימן ר"צ"ש באורך . וצ"ה שאני הוציאו מעלה ברפוא קונטרסיה והי' עולה גם כן על הדפוס ספר שו"ת ועד אמת להרב התפורסם מהר"ך נר"ו וכר"ב נראה לי הרף שמרפסו וראיתי דפשיטא ליה שמכניס ראשו מן החלון והאריך בזה ולית בינינו על רגל א' להתבסס מתורתו אך ראיתי שלא הוכיר דברי האחרוני' וכמו שאכתוב בסמוך :

דף

ואראנדר"ארו שלמטה במער סכרת ת"ת ומתפללים שם ויש למעלה ה' ולמטה ה' אינס מצטרפין הרב שוירי כנה"ג . והרב מט"ה יוסף ח"ב א"ח סימן ז"ב פ"ג על הרב וסבר דמצטרפין והן צמח דבר . והרב חלכי בקדש דחה דבריו דף ק"א פ"א . והגם יראה המצויין דכל מה שהקשה הרב חלכי בקדש על הרב מט"ה יוסף יש להשיב כקל מוכח דהרב פרי חדש סבר בהרב מט"ה יוסף שכתב כדן זה דרין מן האגף ולחון כלחון היינו שאין רואין זה את זה ורין ט' בגדולה ויחיד בקטנה וכו' היינו כשאין רואין זה את זה וכו' וק"ל על הרב פ"ח דל"א זכר דברי הרב שירי דסבר להפך והו"ל להביאם ולחלוק עליהם . מכל מקום בכל זאת נראה דלדינא נקטין בהרב שירי . חדא דחוקא מילתא לאוקומי דין מן האגף ולחון ורין ט' בגדולה וכו' באין רואין . וכן צריך לאוקומי דין יבורת בית הכנס' שכתב רבינו ירוחם ופסקו מרן בסמוך דין יח דמיירי שאינן רואין זה את זה וכל זה דומק דאחרא דמילתא דמן האגף ולחון ובעודה וכיוצ' לחון זה את זה . ועוד דאעיקר' דרינא דברי הרשב"א בתש"ס"ו צ"ו רפ"ה סמכי הרב פ"ח והרב מט"ה יוסף כדרך אפשר אמרה ולא למילתא פסיקתא . ומרן לא הביא דברי הרשב"א הללו . וגם מהר"ש ב"ן הרשב"א בתש"ס"ו ל"ז כתב בפירושו דבעודה אפילו רואין זה את זה אינס מצטרפין וכתב דטעות הוא לרמותו לחון . הגם דמנלמה מתנו תשובת הרשב"א דרב גובריה אמרם לרמות לחון . מ' תאחר דהרשב"א דרך אפשר אמרה ולא הרשב"א פשיטא ליה איפכא ורצת מרן נראה הכי הנם דהרשב"א הרחי"ף ללמוד תריני זמון להכא ומרן כתב דרשב"א הרמ"ש כדן הש"ן חוק הפתח הוא שלמד מרן זמון והרשב"א כתב דהרמ"ש לא מרן זמון רן כן פ"ש . ת"ח כהא דרואים זה את זה נראה דנס למרן לא מהני כדן אגף ועולה ומינא . ולא הש להביא ארית תשו' הרשב"א משום דסבר דהרשב"א אטימא קמא סמך והא דרואים כדרך אפשר אמרה ואם היולדה והתחוקה לא פסיקא ליה אין היכי נקום ולסמוך עליה וגם מההר"קש משמע הכי . הכי נקיטין . וגם הרב אליה רבה הביא דברי הרב שוירי ומוכח דמסכים הולך לדבריו . והן פתה עולה על מובח הרפוס שו"ת ועד אמת להרב המו' מהר"ך נר"ו וראיתי בסו' יור' שהכניס שלא כמו שגדר הרשב"א ודל"א בהפ"ח ורצתו דעת עליון כהרב שירי וה' לוא רבה וכמ"ש אבי הדל' ולא פתי' להתבסס מתורתו אך לא וכל תשובת הרשב"א

ואחרינוים :

מ"י שניהו אחרינוי בהכ"ז וביניהם חלון קטן הנשמש משם כל מה שאומרים המתפלל עם חשיב המתפלל עם הזכור . חלכי בקדש דף ק"ב וע"ש שהאריך : י' . אם הצומדים בואראנדר"ארו הזכור בכות ח' וכן הצומדי' בעזר' נשים אינו בגלל להם לירד לכהכ"ב או לת"ת ומשתדלים להראות להם פניהם מתחילה נראה דיש לסמוך בזה על הרב בית דוד דכפי מט"ל מוכרח לחלק מדין חלון דסגני במראה פניו לרינים הגו' כחילוק מהר"קש דמן האגף יכול לכתוב בלא טורח כזכור והכא אם יש להם איזה סיבה קלה דהיא טורח קצת ומשתדלים להראות פניה' נראה דמצטרפין דהו"ל במראה פניו מן החלון והנה פמנו מהר"קש והרב בית דוד ומהר"מט"ר לפי מ"ש בשמן הרב בית דוד והפ"ח והרב מט"ה יוסף . וכי האי בוכא יש לדון דמצטרפין במראה פניו מן החלון ולפי האמור לעיל גם דעת מרן הכי :

י"א

בלאזרישו שנהגים בערים הא אם יש ב' כותות שם שאינם יכולים לזבזב זה בזה ויש ששה בכיית א' וד' כביית אחר והם חלוקים במשפחה כמפ"ש . שמתני מרב אחר אהוביו נר"ו שכתפתן הן בעודנו שם אם הר' יכולים להיית לפני פתח הבית ויבטרו לפערה כיון שרואין זה את זה או אינם מצטרפים . ולי הדיוט נראה לפי מה שהתבנו דמצטרפים דהרי לו אינם יכולים לכא כביית והשונו פתח כשדה לפני הפתח . וגם אשר בכיית לא יוכלו לזאת חוץ כי המקום צר בחזן וגם הוא מעבר לרבים . וכפי האי גונא ראינס יכולים להיות ביחד הפתח סמך וש"י המדינות . וכבר השתדלו לו הר' לכא נגד הפתח ומראים להם פניה' הו"ל במראה פניו דרך חלון דמצטרף וה"ל דכוות' וכ"ש הוא כי לא אפשר בשום פנים להיות יחד ולא קרב זה ל זה . וכיון דאיכא כמה פוסקים נראה למתקן עליהם ולא יתכפלו ה' יום מלהתפלל בזכור ולא ישתצו קריש וקדושה . וזה גם כי אפי' בואראנדר"ארו וצ"ר נשים כתבנו בענינתנו דכל שהיא טורח קצת לירד לכהכ"ל והם מראים להם פנים יש לסמוך לומר דמצטרפים וכמ"ל וכ"ש וק"ו כדון זה :

י"ב

דין ט"ו . וש"ן תוך הפתח וכו' פת"ש מרן ככא ופת"ש הרשב"א סי' ל"ז :

י"ג

דין יח . וקצתם בעזרה וכו' אפילו רואין זה את זה . מהר"ש בן הרשב"א בתשו' סימן ל"ז ופת"ש לזיל אית ח' בס"ד :

י"ד

דין ק' . שלא יהא מפסיק פניו או עכו"ם . אם התכרך והצונים ברשות אחד דמצטרפים אין הצב"ס מפסיק בית דוד סי' ל"ב :

ט"ו

מ"ש עכו"ם פירושו שאינו בן ברית ולא עכו"ם ודל"א כהרב מנ"א . בית דוד שם :

ט"ז

אין חילוק בין איש לאשה וכל ששה אינס ישראל מפסיקים . שם :

ט"ח

לזיל . ראוי להגבי דקדיש בתרא דברכו לא יאחר לא ברול כן יב והביא שתי שיצרות אבל שאר קרישין יכול קטן לאומרם הרב מהר"ז עיינאש בשו"ת בית יאודה א"ח סי' כ"ב ופת"ש בספרו משה יהודים הנדפס תרע"ה :

סימן נ"ז

א' . דין ב' . לצעוק על חכמיהם בין קדיש וברכו וכו' מרן בב"א הביא דברי' המלחין וסיים והוא רחום יכפר עון כלומר שני לסו מרייהו והוא לשון הלני ורבים הסינו

ספר ערוך השלחן

על אורח חיים

חלק ראשון

בו יבואר כל הדינים והלכות הכתובים בשו"ע או"ח חלק ראשון מסימן א' עד סימן רמ"ב עם כל הדינים המפורטים בספרי האחרונים וכל דין ודין בארתי במעמו בעזה"י עפ"י הצעות וראיות מגדולי הפוסקים. והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון כאשר עיניך תחזינה מישרים בפנים הספר.

מאתי יחיאל מיכל בהרב מוה"ר אהרן הלוי עפשטיין החונה בק' נאוהרדק בעה"מ ספר ערוך השלחן על ח"מ ועל יורה דעה וספר אור
אה"ח 1234567 ישרים על סה"י לר"ת.

17

אחד נלד בשנה מעוברת בכ"ט לאדר ראשון והשני נלד בתחלת אדר שני ושנת י"ג אינה מעוברת דאלו היתה מעוברת היה הראשון נעשה בר מצוה בכ"ט לראשון כמ"ש במעיף הקודם אבל כשהשנה פשוטה זה שגולד בתחלת אדר השני נעשה בר מצוה בתחלת אדר זה שגולד בכ"ט לראשון נעשה בר מצוה בכ"ט בו ומי שגולד בר"ח נעשה בר מצוה בר"ח ואין חילוק בין שהר"ח היה שוה בהולדתו ובבר מצוה או שלא היה שוה שאו היה יום א' ר"ח ועכשיו שני ימים או להיפך כגון כסלו ופבת שלפעמים; המה יום אחד ולפעמים שני ימים וכן הסבירו הגדולים [מג"א סס וס"ט סק"ג בסס תש"ו סב"ח]:

מן עברין לכל התורה אינו מצטרף למנין עשרה אבל עברין לעבירה אחת או שעבר על גזירת הצבור מצרפין אותו אמנם קללוהו כפי המבואר ביו"ד סימן של"ד אין מצרפין אותו דכבר נתבאר שם דמרוחק אין מצרפין אותו לכל דבר שצריך עשרה ומ"מ מותר להתפלל בבהכ"נ שהוא שם וא"צ להרחיק ממנו אא"כ החמירו עליו בפירוש כן כמו שנתבאר שם:

י"ז הא דאמרינן בפסחים [פ"ט:] דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים ה"פ דמי שעובר ברחוב אצל בהכ"נ ושומע שהצבור אומרים קדיש או קדושה וברכו צריך לענות עמדם אם אין הפסק דבר מצדף ביניהם או עבודת כוכבים אמנם זה הכל כשיש עשרה במקום אחד והיינו בחדר אחד אבל לצדף עשרה משני מקומות אין מצטרפין ובהכרח לומר כן דהא אבל בי עשרה שכינתא שריא וזה לא שייך אלא שמקובצין במקום אחד דאל"כ הא לעולם יש עשרה בעיר ומה לי שני מקומות או עשרה מקומות אלא דצירוף העשרה צדיקים כולם להיות בחדר אחד וגם הש"ץ צריך להיות עמדם בחדר אחד ויש בזה פרמי דינים כפי שיתבאר בס"ד:

י"ח וכתב רבינו הב"י במעיף י"ג העומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ דהיינו כשמוגד הדלת במקום שפה פנימית של עובי הדלת ולחוץ בלחוץ עכ"ל כלומר דמקום המשקוף שעד שפה פנימית של הדלת הוי כלפנים כיון שהוא תמיד חוץ לדלת אבל אותו חתיכה משקוף שהדלת סוחמת אותה היא תמיד בלחוץ גם בעת שהדלת פתוחה אבל בשבת בשיטה דאסקופה [ט']. אמרינן פתח פתוח כלפנים ובאמת יש חולקים בזה וגם דעת רבינו הב"י בעצמו במפרו הגדול כן הוא אלא שמצא שהר"י לא כתב כן ולפיכך פסק לחומרא אבל האחרונים הביאו שגדולי הפוסקים חולקים בזה [מג"א סק"א ול"ו] ולכן יש להקל בזה אם צדיקין לכך לצדף האנשים העומדים תחת המשקוף כשהדלת פתוחה:

י"ט עין ועלויות אינן בכלל בית העומד עליהם אינו מצטרף למנין עם אותן שבבית ופסקי המור והש"ע מעיף מ"ו דאם מקצתן בתוך ומקצתן בפנים ושליח

צבור תוך הפתח הוא מצרפין עכ"ל כמו בבהמ"ז לקמן סי' קצ"ה הש"ץ מצרפין כאלו הם טולן בחדר אחד אפילו אין רואין אלו את אלו דשני הצדדים נמשכין אחד הש"ץ:

ב וכתב רבינו הב"י במעיף י"ד מי שעומד אחורי בהכ"נ וכיניהם חלון אפילו גבוה כמה קימות אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה עכ"ל כן הביא במפרו הגדול בשם גאון ע"ש וס"ל דראיית הפנים בענין זה הי' ככל הטף ואפשר דכיון דכל בני עשרה שכינתא שריא ועיקר השראת השכינה היא על הפנים בדכתיב כי קרן עור פניו ויש מי שכתב דאע"ג דעלויות אינן מצטרפות להעומדים בבית מ"מ אם העלויות אינם במחיצות גמורות אלא בכלונסאות באופן שרואין אלו שלמטה אותן שלמעלה וקשה עליהם לירד למטה מצטרפין זה עם זה ויש מגמגמין בזה (על"ד סק"ז וס"ח סקט"ו) ואולי בשעת הדחק יש למטך ולהתיר מיהו זה ודאי העומדים בעזרת נשים לא יצטרפו עם העומדים בבהכ"נ אף שיש חלונות מעורת נשים להכריז"ג ורואים אלו פניהם שר אלו כיון שמחיצות גמורות הן הויין שתי רשויות ולא דמי לעומד אחורי בהכ"נ דמצטרף בראיית פנים דההם אינו עומד בבית בפ"ע אלא בחצר או ברחוב ולכן חשבינן ליה כאלו עומד בבהכ"נ אבל לא בעומד בבית בפ"ע [כנלע"ד וגם כסעומד לחורי כסכ"כ אינו מלמקף חלל אחד ולא יותר דכן משמע לטען סע"ע וסכו ללא לוסוף עלה כן נלע"ד צדינים חלו]:

כ"א אמרינן בעירובין [ג"ז.] דחצר קמנה שנפרצה בגדולה והיינו שכותל הקמנה נפרצה במינאה להגדולה ולא נשארו גיפופין להקמנה ולהגדולה נשארו גיפופין והעומד בהקמנה נראה כאלו הם חצר אחד הויין שני חצירות אלו דיורי גדולה בקמנה ואין דיורי קמנה בגדולה כלומר דיורי הגדולה מושלן בהקמנה ומשכנין אותה אצלן כאלו הן חצר אחת אבל הקמנה אינה מושכת את הגדולה אחריה והמעם כיון דבחד צד נראים כאחד ובחד צד נראים כשנים במלה הקמנה אצל הגדולה לכל הדינים שבתורה כמבאר שם:

כ"ב ולפיכך גם לענין צירוף עשרה הדין כן והיינו שאם הצבור בגדולה והש"ץ בקמנה מצטרפין ול"ו ויוצאין ידי חובתן דרואין כאלו גם הש"ץ בגדולה אבל צבור בקמנה והש"ץ בגדולה אין יוצאין ידי חובתן דהצבור אין יכולין להמשיך הש"ץ אחריהן כיון דהש"ץ הוא בגדולה והש"ץ אינו יכול להמשיך להצבור משום דאין הצבור נמשכים אחר היחיד כמו שנמשך היחיד אחר הצבור וכ"ש אם תשעה בגדולה ואחד בקמנה מצטרפין ויחיד בגדולה ותשעה בקמנה אין מצטרפין מהמעם שנתבאר ונ"ל דאגב דין ש"ץ נקמו יחיד בקמנה וה"ה יותר מיחיד עד ארבע דאם ד' בקמנה וששה בגדולה מצטרפין ולהיפך אין מצטרפין דאין הרוב נגיד אחר

עשי

בעזרת

עמי

אשר חכמה

ספר

שאלות ותשובות

זכרון יהודה

זה ספר תולדות אדם הגדול בענקים אשר השיב לשואל בדבר ה' זו הלכה לאמיתה של תורה תוכו רצוף אהבה חברו הרב הנאון הצדיק המפורסים כל העם שנים אחריו מקודש היו כיה אדונינו מוריט ורבינו בוציא קדישא הסידא ופרישא אספקלריא המאירה נור ישראל וחררו רבים הלכו והולכים לאורו

נקשית מרן יהודה גרינוואלד זציקללה

שד"י רועה נאמן בהיק סאבאטיש באניהאד שוראן סאטמאר ושם מניח יייע ועכ"א

בן דגנר המפורסם מיה יושע אלק עיה מברעזאווא יע"אוחתן הרב הגנר החסיד מיה יוסף יוזפא סופר בהרהיג הקדוש רשכבהיג בעל חתם סופר זצוק ל

חלק אורח חיים

יול בהשתדלותינו אנדנו התלמידים השותים בצמא דברי כ"ק רבינו הוא שבחינו ממוש לבינו מאור עינינו ידו טעם ה' עלינו להשלים משלחנו בהרפסת חלק שני ולברך על המוגמר במהרה בימינו

היק יצחק הלוי קליין
אהעל

היק יהואל צבי הלוי קליין
נאנאש

בודאפעשט תרפ"ג

בדפוס של האחים משולם זלמן ומנחם הכהן קאטצבורג
כני הרב העורך התל תלפיות נ"י

Printend in Hungary, by Katzburg Brothers, 35. Kazinczy Str Budapest.

שאלות ותשובות זכרון יהודה

כה

סימן ל"ה

שוכמים לבבוד ידירי הרבני המופלג
מוכתר במעיש כשית מיה יעקב
שמעון נ"י.

עכ"ל. וזה נאמר צ"ד ט"ס יש לחוס טעמי
טולרפין את הנמנע לעשרה יצואו צהרן הימים
לשכוח לגמרי אשר הוא נמנע ויצואו ח"ו ע"ז
להתחמק צו וזרעו, אז צדאי קטאי להחמיר
שלא לזרעו כדי לעשות קייג לתורה ולקיים
קרא כי עם קדוש אתה להי"א להיות לו לעם
קגולה, והכל זה לפי ראות החכם הרואה
את הטולד, והיית צרחניו וחסה"ג יסייע על
ידינו להיות נמנעני התורה לעשות אותה כיר"א,
דברי נוכדו וד"ס קותס צברכת נז"ע לטקואי
צנו הלמודי הזן יקר לי י"ד ט"ס"י זיווג עולה
יפה לאי"ט"ט צכ"ח לצטר"ט.

הקי יודא גר"ו.

סימן ל"ז

בעה"ת יום ה' ל"ס לחתך לשם ולתהלה תרמי
למ"ק מה סאבאשי יע"א.

שלום לך המינרא תקיפא, רוח נדיבה
ונפש יפה, כ"ק מחו' הרב החריף
העצום צדיק ונשגב איש המודות ובעל
מדות בקשית מ"ה עקיבא סופר נ"י
בן דג' טר ודונג טרה שמעון סופר
וצל"ח"ה.

אם גם האונת לאונתו טנסומצדים עתותי
להשיעורים אשר לפני צכ"ז, כעל גילתת
דעתי לעיין צפנים אורות ההלכה ח' סדצרכו
על"י קודם הפכדי ועל פי וניע ידי"ט הח"ל
כ"י והוא טכצודו ח"י קוצר דצצחו טהעונד
להתפלל צחון לציחכ"ס טהעזרה טקורין, פולישע
טוה"ל יחסצ לא"ס הווא כמו טה"י עומד צפנים
צצהכ"ס לענין תפלת הלצור, ואני אונתי
צחפ"ז טלח כן הדצרים, ועדיין אני עומד
דצצרי נטעס טאונר.

הגה הלכה פקוקה היא צצ"ח ק"י כ"ה טע"ק
י"ח. חס ונקלת, ונהעטרה צצ"חכ"ס ונקלת
צעזרה איכס מלטרפין, והצ"י הצ"ח זה צטס
ר"י דקצרתו דלי"ד לה"א דפי' כל גגות ל"צ ע"צ
דהטעה צגדר ולי צקטנה דמלטרפין דטס מיי"ר
טכפרלה הקטנה צמילואה חבל צצ"ה י"ט וחילות
צ"יכ"ס והפתח גופ"א וחיליה הווא, וכ"י הצ"י דפשוט
חוא והנה בטפתח ג"כ טהענה רק דלנר"ק
ד"ך החלוטות פשיט"א דע"ז אונר דהפתח גופ"א
וחיליה חוא, חבל חס גס הפתח פתוח לדעתי
ג"כ חוי בטתוס לענין זה וכמחיליה יחסצ, דה"א
הנג"ח צטע"ק י"ג גופ"י פיר"ק דצרי הנחצר
ח"ל דלכך חין ונלטרפין דח"א לח נכר"ח
צמילואה (ע"י צמחהט"ק טע"ק ק"י י"ג) ול"א
חוי דו"ע"י דחל"ר קטנה דמיי"ר נכר"ח צמילואה
ומוחיל"א חין חילוק חס הפתח טתוס חו פתוח
ועוד צהדי"א ח"ה צגני עירוצין י"צ ע"צ גצ"י
טתח"ס ח' פתוחות כנעולות דונין, וקיי"ל
כנעולות דונין וחפ"י לנאן דפליג חס דלר"ך
לחיות כעולות כצ"ר כ"י חתח"ס צצ"ח ח"י ל'
דביענו מטוס היכר"א ח"ה לח טייך צפתוחות
ג"כ, וואגצ אעורר דמוקף דצרי ח"ל צדי
חבל

שורותיו היקרים צפולי נוכחצ כ"י צנו י"כ
התלמיד הנכבד חצ"י חתנן כ"י קצלת"י
לנכון, וערוצ עול"ס חנון טרדות צפרט צימ"ס
חלה חחרתי עד כה ונלהטיצו, ועמה טצח כ"י
צנו ח"ל לעוררנו עוה"ט להטיצ על טאלתו
חכני צענעט דצרים עכ"פ צקד"ט, והיית צרי"ח
יחלנו, חכל, חכסול, וחקלה, כ"י חל"ו חלו"ת
עינינו לונר דצ"ר הלפה כדת טל חורת.

טע"ב טלח חס י"ט לנר"ק נמנר למנ"ן עטרה,
חנה חצ"י צכ"י כ"ה לח"ח ח"י ח' להר"י צכ"י
צתקוצה טפ"י ח"י טענר עבירה ול"א נחנדה לח
נח"נו טלח ינטר"ק לעטרה ע"כ, והנה כ"י זה
נולד עיקר חדין, טלפי"ז חפילו חס הנמנר
עצ"ר, ונט"ח ח"י ישר"ח ועצ"ר על לח יצוא נמנר
צקהל ח"י ג"כ לכאורה ח"י חדין כן, ונכטיב
כטלח טק"ח ח"ה ישר"ח צודאי לכאורה נראה
טקוט טולרפין חו"ת למנ"ן עטרה, וח"י קרי"ח
חחורה דחח"ר"ח טחוא ונתיקון ונר"ע"ה והכני"ח
טצול"ו, ונל"ח וצ"י"ד כדח"ח צנג"ח רט"י קל"ח
ו"כ"י ח"י צמנ"י צחור"ת ד"ק י"ג ע"ח, כחן
קודם לח"י וכ"י ח"ח ח"י צונן טכולן טווין חבל
חס ח"י נמנר ח"ח וכח"ג ע"ה נמנר ח"ח
קודם לכח"ג ע"ה וצג"י ונח"ו ח"ר ח"ח דלונר
קרא יקרה ח"ח ונפני"ס ונכח"ג טככנס לפני
ולפני"ס ע"כ וע"כ כיון דלענ"ן קח"ת ינטר"ק
למנ"ן הקרוא"ס, ח"כ פשיט"א מילת"א דגס לענ"ן
תפלה ינטר"ק טעכ"פ תפלה צצ"ר, חוא רק
מדצבן כונח"ר צרנצ"ס ח' תפלה, ח"ל חח"י
לר"ח ז"ל ח"ה חק"ס טלח יצוא נמנר צקהל
ח' טלח יק"ח הנמנר ח"ה ישר"ח וע"ז לח יצוא
טלח יצוא ליט"א ח"ה נצנות, קהל ח"י חבל
ליכנוס עוה"ס צכל ונקווח ונשטותיהס וליט"א
ולח"ן עוה"ס צכל הדצרים ונח"ר צאונת כח"ד
ונצ"י וכצ"ר ח"ל נמנר ח"ח קודם צקרה"ת
לכח"ג ע"ה ונרטי הנח"ה לפי טהולדות הנמנר
רעה חוא נח"ד כ"י ולכן חסי"ת צחקדו חח"י
זרע חקוד"ט נמנר וכ"י ע"כ, חנה חר"ך דצצרי
חקוד"ס כדי טלח נפר"ט ח"צ"ח לח יצוא נמנר
כפשוטו וכ"י טנונ"ן, והעול"ת ונח"ל דר"ט"י
לנר"ק לנמנר למנ"ן עטרה, ולהחמיר חזה לח"י
י"ט לחוס טיל"ך לתרצות רעה, וחילת צנג"ח
קלי"ט צטס ט"ג חג"ס דעפ"י עיקר חדין גמ"ח
דע"ה גמ"ר חין ונמנ"ן על"י ח"י צח"ח ונמנ"ן
על"י דח"ס ח"י טורט"ן ונמנ"י ח"י גס חס טורט"ן
ע"ן הלצור לגמרי ע"כ, והח"ד צכ"י, חונכ"ס ח"ה
יקרים חס דצרי ריצי"ט ז"ל טצצ"י ק"י כ"ה
ח"ל טכ"י לגדול ח"ד ח"ה טכצצ"ת טלחה
נמנע ונלהטלל עם הלצור צעור ח"י ח"ה ח"ה
צצ"הכ"י חנה זח"ת חוננ"ח יתרה ח"ה וכ"י
טל"ן זה חקור לח נדין חתלמוד וכ"י חבל
חס ח"ה עוטה כן כדי לפרטנו ולמנ"ן יחנהגו
צו כל חקהל כדין, ונחודה, וכ"י חנה זה ר"י
לח"ס כמוך להקיר ונכטי"ל והדורים לישראל.

שאלות ותשובות זכרון יהודה

ב

חבל יולא מפורסם דלגורת הפתח ג"כ לרדף ונכרחה, ומקליב לענין ללאת וחסה זימון צעקרה היכרה וכן חיטה צלונה לחלכה צמחהס"ה ח"ה צלונה לא ילפינן מונקדקסתי ורק עיקר זימון עירובין ולקמן ק"י ל"ג חלק החתיס חנהר"ם צ"ג ילפינן צריס פ' טלחה טלכלו ומסקון גדלו ח"ס ז"ל וק"ל דצלוה"פ ל"ל הישרא ואכ"מ) וממילא דהכח אף דתפתח הוי סתוח הוי כעול לענין זה, ועוד נראה לכאורה ד"ל דההוא דעורה לא דמיא כלל לחלך דהתם צחלך קתומא סתוח למעלה לגמרי ולכך צנפרלה מלטרפין ומש"כ הכח הו"י לא גג מלנועלה ופי' חקרה יורד וקוחס אפסר דלין קוס-מוקוס לומר קילטרפו לסדדי וה"ו דונה למנאי דחיתא קס צק"י כ"ה קע"ף י"ע לקלק צין ומחילה ומגיג לתקרה יע"ש צ"ג וצ"ל וצ"ל ל"ל לפי לייסע פשוט הוסי' צ"ה דף כ"ז ע"כ הסייד לענייניו דה"ק והני נקי רידן ומשמע דק"ל כריצ"ל ד"ל קה"ו בעקויות כהני עורה נקיס סצומניו ספתוחות מלנועלה דנה פקיסח דגס ריב"ל מורה דמלטרפות ולמי"ש לקמן צק"ס כה"ג גס זה אינו מוסכס כ"כ ואין רא"י נחה דפקקין כריצ"ל ומצ"ן ממילא סכל שאינו מלטרף ענוהס לא וקרי חל"ל חפלה צצור חס גס חס י"ד וצלערו ורק יוכל לענות דבר סצקדוקסה ורק וקרי צענה סהלצור ומחללים, חבל חונס חוצה צעניית צק"י ח"ל צק"ס הרקצ"ח ז"ל צתסונה ק"י ל"ו דברוא"ס זה חס זה מלטרפ"ס לסדדי וכבר כתב סעניית דהרקצ"ח ז"ל צד"ך אפסר כתב כן, וגס חונס י"ל סהרקצ"ח ז"ל פת"ב כן רק לענין סני צת"ס דק"ס רלה ללמוד על חאי חלענוצריא דמלטרף סעומד צתוכו ור"ל דוקא חס ומחלה ס"י כוונת חלנסיס קילטרפו לסדדי, חבל צעזורה ציחכניס קלנו סהעומדים ציחכניס לא לכנסו ע"ד להלטרף עס סעס סעומד ק"ס צעורה, לעמיד ע"ז י"ל לא ס"י גס הרקצ"ח וק"ל דלילטרפי ואף סעוצריס חנסי ציחכניס דרך סעורה סצחון לא ונח"י דנח"י דחיתא צירופלנו סהציא הרקצ"ח ז"ל חס ס"י דרכן לעצור חלו על חלו ומנכין דוקא כסככנסו ע"ד לקצוע יחד על זה חנריין דח"פ צ"ו צת"ס מלטרפין כסרוח"ס זח"ז או עכ"פ חס ס"י דרכס לעצור חלו על חלו חבל כסלח ס"י דעתס לקצוע יחד לא ונח"י כלל, וע"כ גס צצית אחד סתצ סני' סלרידן סיה"י ככנסיס ומענה ראסונה ע"ד כן, וממילא לא ונח"י זה סעוצריס דרך סעורה לצחכניס ולא כלום כללצ"ד גס לדעת סרקצ"ח ז"ל לולא דנוקתפיחא.

אח"ו חליתו צפוניג לאו"ח ס"י כ"ה סהוא ס"י סהרקצ"ח ז"ל צתסו ח"ל צח רק לסחנייר צצקרת רואין זח"ו דמח"י ר"ל סלנעס סרלסון צה"ו רקצ"ח ח"ל צח"י ע"מ"ח חלענוצריא ס"י אפסר לומר דחפ"ו הנחילוח גצוהות סרצ"ח ולין רואין זח"ו ג"כ מלטרפין כיון סלמעלה סתוחה וה"ו רק כחשמיס ציחכניס, לוח צח עכסו סרקצ"ח ז"ל לומר דחשמיס דמח"י להייתה צח"י מפני סרוח"ס זח"ו חס חין רוא"ס זח"ו ח"ס מלטרפ"ס וכ"ו וצ"י סיה"י לע"ז לא ונח"י סכ"ל צרוח"ס זח"ו חותן סעומדים צכ"ס ללוח"ס סעומדים צעורה ומצחון כיון סלין סייך צו עכ"פ טעס חרלסון ק"ל הרקצ"ח ז"ל דגצי חאי ציעה וק"ל

→ אח"ו חליתו צפוניג לאו"ח ס"י כ"ה סהוא ס"י

ואגב כיון סהנוקוס סכוי חודיעהו מוח סה"י ק"י ל"ו ציע"ס חלו צפירט"י ז"ל צקוכה ל"ו ע"כ דק"ס צד"ס מוהר"י לחכניס וכ"ו ס"י ואין כאן חל"ל טלטרול דרצנו, ומדל"ל כתב ז"ל ג"כ ד"ס צו עור חיקור מלד סעצרתו צרה"ר פחות מר"ח ומקצוע לכאורה דכבוה לא חנריין דח"ס חקור מוה"י צוללכת קצת, ועיין תוס' עירובין כ"ג ע"א ד"ה ולאו ח"י צהדיא דעחות וכ"ו חקור ומרצנו וכן צפוני"ע ס"י סמי"ט קע"ף ח"י ע"ש, וק"ס דרש"י ז"ל צצקת ע"ד ע"א חציאו חו"ל פ"ח ומחלכות קצת ק"ל דגס צח"י קצת חנריין ח"ס חקור מוה"י ולי"מ יודיעני דעתו צה ומחנות רוב ערדות יום אחת צצריב' כוח"ט ציוס פק"א כ"י יצוח חלינו לפונה צחון ספרן ק"ל לדיקוס, יכת"צ ויחחס לאלתר לחי"ס חרוכיס ומצו"ס ע"ס ב"ל סבתו"ס, לחי"ס וכ"ו חוח וכל ציתו צכלל כעתירת סמל"ס לרמוני קו"ס ונח"י סמכצרו ומד כעלה.

דק"י יודא גריו מברעזאואו

ס"מין ל"ן

ד"רמב"ם ז"ל פ"ח מו"ה חפלה כתב חלכה ס' ואין חנרי"ס קדיס חל"ל צעקרה וג"ו ק"ל

←

ובב"ז סתוח לכאורה למה לא סניח סני' חכ"ל דעת סרקצ"ח ז"ל ח"ל ולא נזכר גס נחה צפוני"ע, ולקמן צח"י צרהני"ז צק"י קל"ה חציא חצ"י דעת סרקצ"ח ז"ל יע"ש, אפ"ר חולי ס"י מוקוס לייסעו לולא דמקתפיחא ד"ס לחלק צין חפלה לצרכת סחון, דהנה תוס' צעירובין ל"ו וצכ"מ סעלו דלענין לל"ח גס רב מורה דיו"ל ואין מחילה ומסקת, ולילטרף סדדי גס ריב"ל מורה דלין מלטרף ולא פליגי רק לענין עניית קדוקסה וכדונח, ונח"י סקרה י"ל כיון דצקרה דילפינן מיניי דכל דבר סצקדוקסה לא יח"י פחות מ"י כתיב צלסון ונקדקסתי צחון צכ"י ומשמע דוקא סלריכ"ס להיות צמוק"ס ח"י גיב"ר

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שני

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי
אוצר החכמה

שלחן צרוך

אורח חיים

אה"ח 1234567

חלק ראשון

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול הנאון האלהי
החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור
נור ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוד' **שניאור זלמן** נבג"מ

מתהדרת "ובלכתך בדרך"

סימנים מז - נז

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה
מאתיים שנה להדפסת שו"ע אדמו"ר הזקן בפעם הראשונה

הלכות ברכות השחר נה סו

ישראל הוא^א ובקדשתו הוא עומד^א ולא יצא מכלל ישראל. אבל אם גדוהו מאצלם — אינו מצטרף לכל דבר שבקדשה^ב, שאם מצטרף מה הועילו בתקנתם שהבדילוהו מאגדתם. ומכל מקום מתר להתפלל בבית הכנסת שהוא שם^ג, ביון שיש עשרה בלעדו, אלא אם כן פרשו להתחמיר עליו בכך:

76 טו צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם^ד, אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר — אינם מצטרפים אף על פי שהפתח פתוח ביניהם. ואפלו אם הרב עומדים בבית הכנסת והמעוטה בעזרה שלפני בית הכנסת — אינם נגדרים אחר הרב להצטרף עמהם^ה. ואפלו העומדים על האסקפה בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, דהינו כשסוגר הדלת ממקום שפה הפנימית של עבי הדלת ולחוץ — פלחוץ^ו, שהדלת מבדלת בין פנים לחוץ^ז, ואף על פי שהיא פתוחה — הרי מקומה פלחוץ^ח (ולא מקום עביה בלבד, אלא כל מקום חפיפתה שהיא חופפת על האסקפה עד מקום שהיא נוקשת בו^ט, כגון שהדלת קבועה באמצע עבי האסקפה

אה"ח 1234567

קו פסחים פה, ב. רבינו ירוחם שם. שו"ע סי"ג (והא דפ"י רש"י פסחים שם ד"ה החלונות גבי חלונות היינו מ"ט קדשיוהו בפ"י כמ"ש התוס' שם ד"ה חלונות אבל מקדשי לא קדשי ממילא משום דלא הוה כלפנים כמ"ש הרמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"א (לגבי אגף עצמו) דלא כמ"א ס"ק יא).
קז רמב"ם בפ"י המשנה שם בפסחים פ"ז מ"ב.
קח מ"א ס"ק יא לדעת הש"ע. ועי' חקרי הלכות ח"ו מז, ב.
קט רש"י שם ד"ה מן האגף ולפנים כלפנים וד"ה אגף עצמו. פרישה ס"ק ו. אלי רבה ס"ה יא.

ק סנהדרין מד, א. וראה גם לקמן סי' קפ"ט ס"ד ושי"ג.
קא רש"י סנהדרין שם.
קב המנהיג שם. ועי' בתשובת רשב"א שהובא בב"י. שו"ת ריב"ש שם. שו"ע סי"ב. וכ"ה לקמן סי' קצ"ט סי"א לענין זימון, ושם שיש חילוק בין נתנה מחמת עבירה או מחמת ממון, כמבואר בש"ך יו"ד סי' שלד ס"ק ח.
קג תשובת ריב"ש סי' שע"א. שו"ע סי"ב.
קד פסחים פה, ב. טור ושו"ע סי"ג.
קה (ריב"ש) נרבינו ירוחם נתיב ג ח"ו. שו"ע ולבוש סי"ח.

סח הלכות פרכות השחר נה

וסובכת על צירה מצד פנים לצד חוץ עד פנגד הציר — הרי כל עבי האסקפה משפה הפנימית עד מקום הנקישא שהוא פנגד הציר — הכל פלחויק^{ק"י}:

טז מן פמה דברים אמורים? פשהעומדים בחוץ אינם נראים להעומדים בפנים^{ק"א}, אבל מי שמראה פגיו להעומדים בבית הפנסת, אפלו הוא עומד אחורי בית הפנסת ומראה להם פנים דרך חלון שביניהם, אפלו גבוה פמה קומות, אפלו אינו רחב ד' — מצטרף עמהם לעשרה^{ק"ב}.

אבל מי שאינו מראה פנים להם, אפלו עומד על גביהן מלמעלה על גג בית הפנסת — אינו מצטרף עמהם^{ק"ג}, בין שעומד על הגג ממש בין שעומד על עבי הפתלים של בית הפנסת, שגם עבי הפתלים אינם נגררים אחר תוכם להיות גדון פלפנים אף על פי^{ק"ד} שאינו מראה פגיו להם^{ק"טו}:

יז אם מקצתן מבפנים ומקצתן בחוץ ושלח צבור על גבי האסקפה תוך הפתח — הוא מצרפן^{ק"טז}, מפני שהוא רואה אלו ואלו^{ק"יז},

ק"ב ארחות חיים (הובא בכ"י) בשם רב האי גאון. שו"ע סי"ד.
ק"ג דבינו ירוחם נתיב ג חלק ז. רמ"א סי"ד.
ק"ד כלומר, אין אומרים שנידון כלפנים גם כאשר אינו מראה פניו להם.
ק"טו ח"א פ"ק יב. פר"ח סי"ג. ופדלעיל סט"ו בהערה שבשה"ג בפ"י רש"י ותוס' לגבי חלונות. וראה גם השגת הראב"ד בהל' בית הבחירה פ"ו ה"ט ובכסף משנה שם.
ק"טז טור בשם הרא"ש. שו"ע סט"ו.
ק"יז ע"י ח"א סי"י קצה ס"ק ג. לקמן שם ס"ג. פר"ח סי"ג.

ק"י כן צ"ל ברש"י (דס"ל דאגף היינו מקום הפיפת הדלת על האסקופה כשנפתחת לפנים עד מקום הנקישא) לפי מ"ש בשו"ע ורמב"ם (דמקום אגף כלחויק) ודו"ק.
ק"יא כ"ט במ"א ס"ק יב דמדמי לה לסימן קצה ס"ב מכלל דלא בעינן שיכניס פניו לבית הכנסת (וכ"מ בהדיא בשו"ע סט"ו ולקמן סי"ז ע"י ח"א ס"ק יד ולקמן סוף סכ"א ובשו"ע סי" קצה ס"ק ג ולקמן שם ס"ג כמ"ש מהר"י אבוהב בב"י דסגי מה שעומד בחוץ ומכניס ראשו לחלון). וראה גם שו"ת הרשב"א ח"א סי' צו. פר"ח סי"ג.

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על
שולחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון, רבן של כל בני הגולה

מו"ה יוסף קארו זצ"ל

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מו"ה משה איסרליש זצ"ל

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מו"ה משה רבקה זצ"ל מוילנא

באר היטב מהרב המובהק מו"ה יהודא אשכנזי זצ"ל, דיין טיקטין

שערי תשובה מאת הגאון מו"ה חיים מרדכי מרגליות זצ"ל

וביאורי קראתיו בשם משנה ברורה, יען כי מתוכו
מתברר דברי השולחן-ערוך, כל דין ודין בטעמו
ונימוקו מגמרא ופוסקים, ולא יהיה כספר החתום. גם יקובץ
בו כל הדינים וההלכות הביאורים המפורסמים בספרי
האחרונים מפרשי השולחן-ערוך המפורסמים (כמו מאליה
דבה ופרי-מגדים וברכי-יוסף ומאמר-מרדכי ורבות כהנה),
אשר היו הרבה מהם אחרי הבאר היטב ולא הובאו
בשערי-תשובה כי אם מעט מזעיר באיזה מקומות. כל אלה
חוזרו פה, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון, בעזר השם:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פוזים וציצים מצויינים, ושמו נאה לו
שער הציון, כי בו יצוין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה חברתי בעזר השם יחברך החונן לאדם דעת

ישראל מאיר רבי אריה זאב הכהן זלה"ה, מעיר ראדין

ברך. ראשון.

הוצאה חדשה באותיות מרובעות, פיענוח ראשי-תיבות והגהה מדוקדת

הוצאת ח. וגשל בע"מ ירושלים

שנת תשנ"ו לפ"ק

הלכות ברכות סימן נה

קצו באר הגולה

צ ספר המנהיג סימן עט
כטו רשי"ק שם בשם
רשי"ק ותשובת הריב"ש
ר ריב"ש
אחרת ש שטח"ס פ"ה

לאדר ראשון משנה מעוברת, ונער אחד נולד באדר שני באחד בו, ושנת י"ג (מג) אינה (י"א) מעוברת, אותו שנולד בכ"ט לאדר הראשון צריך להמתין (מד) עד כ"ט לאדר בשנת י"ג להיות בן ג' שנה, ואותו שנולד באחד באדר השני יהיה בן י"ג שנה כיון שהגיע אחד באדר של שנת י"ג: הגה ומי שנולד באדר ונעשה ברמצה בשנת העיבור (מה) אינו נעשה ברמצה עד אדר השני (תשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו): לא יעברין שעבר על גזירת הצבור (מו) או שעבר עבירה, אם (מז) לא נידוהו* נמנה למנין עשרה: יב *מנודה, *אין (יג) מצרפין אותו לכל דבר שצריך עשרה. אבל מותר להתפלל בבית הכנסת שהוא שם, אלא אם כן פירשו להחמיר עליו ככך: יג צריך שיהיו (מח) כל העשרה במקום (יג) (מט) אחד ושליח צבור

שערי תשובה

באר היטב

בלחש כו'. ועיין בעטרת זקנים שם בשם הגאון מרי"ה יושע ז"ל: [י"א] מעוברת. עכה"ט. וכמ"ש הש"י כיצ' במעיל צדקה סי' כא, ובקרבן העדה ר"פ קמא דמגילה שם הוכיח דאם נולד בשנה פשוטה אינו נעשה ברמצה עד אדר שני, והוא כדברי הרמ"א ופרי"ח כגון שחולק על מתריש הלוי. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע סימן נט. ועיין בלבוש ובא"ר סי' תרפ"ה ובדי"א פרי"ס סי' תקס"ח. וכתב בתשובת בי"ח סי' קמ"ה שאם נולד ברי"ח וזיתא חסרה ועכשיו השנה

(י"א) מעוברת. כתב המ"א ל"ד אלא ה"ה אם שנת י"ג מעוברת, אותו שנולד באדר ראשון נעשה ברמצה באדר השני כמ"ש בהג"ה ע"ש, ולא עיין במקור הדין, והגהת רמ"א היא מתשובת מהר"י מינץ סי' ט דכתב בפשיטות ופסק דאף אם הנולד בשנה מעוברת באדר ראשון ונעשה ברמצה בשנה פשוטה הוא נעשה ברמצה אחר מי שנולד באדר שני, וכן מי שנולד באדר בשנה פשוטה ונעשה ברמצה בשנת

העיבור, אינו נעשה ברמצה עד אדר שני, מ"מ כתב בזה"ל: ונראה לי פשוט במי שנולד בשנת העיבור באדר ראשון ואחר נולד באדר שני ובשנת י"ג היה ג"כ עיבור, או ודאי היינו אומרים הנולד בראשון יהיה ברמצה באדר השני באדר שני, האי בדידיה והאי בדידיה, תשובת שבות יעקב ח"א סי' ט, וכן המנהג פשוט אצל כל בעלי ההוראה וכן הסכים להלכה למעשה הגאון מו"ח דוד אופנהיים זצ"ל דלא כמ"א, וכ"כ הא"י וכ"פ הפרי"ח ע"ש. עוד כתב המ"א: מי שנולד ביום א' ור"ח כסלו וכשנעשה ברמצה חשון חסר ור"ח כסלו אינו אלא יום א', לא נעשה ברמצה עד ר"ח, דהא עדיין לא מלאה לו שנה עד שיעברו כ"ט יום מחשון, דבעינן י"ג שנים שלמות ע"ש. גם זה גרס שלא עיין שם בתשובה, כי שם באר דין זה להדיא, ע"ש. ועיין סי' תקס"ח ס"ו לענין י"א"צ. ועיין ט"ו בי"ד סי' שו: (יב) מצרפין. דוקא אם נתגדה מתמת עבירה אבל אם נתגדה מחמת ממון מותר לצרף לכל דבר שבקדושה כמ"ש בס"י שלד ס"ק ג' וס"ק י' ע"ש. ופרי"ח פסק דאפילו על עסקי ממון לא היו מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה ע"ש: (יג) אחד. היו ט' בבית וא' תוך הסוכה בחג, מצטרפין, מהריק"ש, ופרי"ח חולק עליו. כשיש ט' במקום א' וא' אחר הוילון שפורסין לצניעות, מצטרפין, מהריק"ש. וכ' הפרי"ח ומיהו מסתברא דדוקא שפרשו לצניעות בעלמא אבל אי איכא תפילין או ס"ת ופרשו סדין כי היכי דליהוי מחיצה

ביאור הלכה

משנה ברורה

יכולים לצרפם אפילו בשעת הדחק. ודע עוד, והוא הדין אם היה פיקח בתולדה אלא שאחר כך נעשה חרש שאינו שומע ואינו מרבר, גם כן ככלל שוטה יחשב [פמ"ג ביו"ד סימן א' כשי"ד סק"כ]. ומי שהוא עתים חלים ועתים שוטה, בעת שהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו [ח"מ בסימן ל"ה סעיף ט']: * מנודה וכו'. ואם היה שלא בשביל עבירה רק בשביל ממון, מותר להצטרף עמו לכל דבר שבקדושה [כ"י בשם הרשב"א וכן משמע בע"ת וא"ו דלא כפרי"ח וכן משמע בפמ"ג]. ואם היה מחמת שעבר על גזירת הצבור, גם הכיתייסוף מודה, עיין שם: * אין מצרפין וכו'. עיין בט"ז ביוה"דעה סימן שלד סעיף קט"ן ב דדוקא אם פירשו אז שלא יצטרף, אבל מלשון הפוסקים לא משמע כן, עיין בבית יוסף ובביאור הגר"א. אחר כך מצאתי בספר שבט יהודה ביוה"דעה סימן שלד שגם הוא חמה עליו בזה. כתב הפרי"מגדים

שהוא מדאורייתא: ל (מג) אינה מעוברת. אבל אם בשנת י"ג היה גם כן עיבור, אז בוודאי היינו אומרים הנולד בראשון יהיה ברמצה באדר ראשון והשני באדר שני [הסכמת אחרונים, דלא כמ"א]: (מד) עד כ"ט לאדר. דמהו דתימא שיחשב האדר הראשון שנולד בו במקום שבט, וכיון שיגיע כ"ט בשבט בשנת י"ג יהיה נעשה ברמצה, קא משמע לן דלא אמרינן כן: (מה) אינו נעשה. אף על גב דכבר כתב המחבר, סעיף ט, דחודש העיבור בכלל, מכל מקום הוה אמינא דוקא בנולד בחודש אחר, כגון בראש חודש ניסן, ושנת י"ג מעוברת, אין נעשה ברמצה עד ראש חודש ניסן, אבל נולד בראש חודש אדר, הוה אמינא דנעשה ברמצה בראש חודש אדר ראשון, קא משמע לן דאדר ראשון לא נקרא אדר, (מ) אלא חודש העיבור מקרי, שהרי אין קורין את המגילה באדר ראשון, ואנן בעינן י"ג שנים שלמים. מי שנולד ביום ראשון בראש חודש כסלו, והיו אז שני ימים ראש חודש, ובשנת י"ג היה חשון חסר וכסלו אינו אלא יום אחד ראש חודש, אף על פי כן (מ"א) אינו נעשה ברמצה עד ראש חודש כסלו. ומי שנולד בראש חודש כסלו ולא היה רק יום אחד ראש חודש, ובשנת י"ג היו שני ימים ראש חודש, (מ"ב) נעשה ברמצה ביום ראשון בראש חודש: י"א (מו) או שעבר עבירה. כתב הפרי"מגדים: דוקא עבירה שעבר לתיאבון, אבל להכעיס אפילו בדבר אחד, או שהוא מומר לעבודת גילולים או לחלל שבת בפרהסיא, דינו כעכו"ם ואינו מצטרף: (מז) לא נידוהו. אפילו (מ"ג) עבירה שחייב עליה מיתה, והטעם: דכתיב בעצן "חטא ישראל", אף על פי שחטא ישראל הוא ובקדושתיה קאי. וכת הנקרא קראים, (מ"ד) אינם מצטרפין לעשרה, שאינם מודים בתורה שבעל פה, וכל מי שהוא (מ"ה) כופר בתורה שבעל פה אין מצטרף לכל דבר שבקדושה: י"ג (מ"ו) כל העשרה. ואפילו אם אינן רואין אלו את אלו, כיון שהם בבית אחד [אחרונים], אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפין אף על פי שהפתח פתוח ביניהם, (מ"ז) משום דאין שם פרצה, והפתח גופא כמחיצה חשובה והוי ליה שני בתים; (מ"ח) ואפילו כשאין דלת ביניהם, כל שהם בשני רשויות ואין רואין זה את זה אין מצטרפין. ויש (מ"ט) מחמירין אפילו ברואיין: (מ"ט) אחד. היו תשעה בבית ואחד בסוכה, (מ"ט) יש אומרים דמצטרף (י) ויש חולקין. כשיש תשעה במקום אחד, ואחד אחר הוילון שפורסין לצניעות, מצטרפין; דדוקא אם פירשו לצניעות בעלמא, אבל אי איכא תפילין או ספר תורה, ופירשו סדין כי היכי דליהוי מחיצה לשמש מטתו, הוי נמי מחיצה לצירוף עשרה ולא

שער הציון

(מ) לבוש: (מ"א) כנסת הגדולה, מגן אברהם, דרך החיים: (מ"ב) בי"ח, אליה רבה, ר' עקיבא איגו, דרך החיים: (מ"ג) דבמעשה ועכ"פ היה חילול שבת שחייב סקילה, כדפירש רש"י ביהושע: (מ"ד) מגן גבורים מפא"ה דהו: (מ"ה) מפא"ה דהו: (מ"ו) מלקמן סעיף טו: (מ"ז) פרי"מגדים: (מ"ח) עיין בשערי תשובה: (מ"ט) מהריק"ש, הפרי"מגדים מצד גס"כ כמותו: (י) פרי חדש:

(* כל זה בזמן שהותר מצד השררה, ועתה בזמן הזה זיני נידוי חורם בטלו על פי דינא דמלכותא ודינא דמלכותא דינא.

הלכות ברכות סימן נה

באר הגולה קצח

ת שם במירוש רש"י
לדעת רבינו יוחנן
א ספר ארזותיהם
בשם רב האי גאון
ב סוד בשם אביו
הראש 2 עירובין א"כ

עמהם. והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, ידהיינו כשסוגר הדלת ממקום (א) (שפה) (יד) [יד] פנימית (נא) *של עובי הדלת *ולחוץ, כלחוץ: יד *מי שעומד אחורי בית-הכנסת וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, (ב) מצטרף עמהם לעשרה: הגה (נג) גגין ועליות אינן בכלל (טו) [טו] בית, והעומד עליהם אינו מצטרף. (רי"ד ג"ג ח"ו): טו יאם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ ושליח-צבור תוך הפתח, (נז) הוא מצדפן: טז יחצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה, דהיינו שנפרצה קטנה במקום חיבורה לגדולה, ונפל כל אותו כותל שהיה מפסיק ביניהם, ובגדולה נשארה משארית כותל זה שנפל פסים (פירוש, מעט כותל ישר ושוה) מכאן ומכאן, הגדולה כמופלטת מן הקטנה ואין הקטנה מופלטת מן הגדולה, אלא הרי היא כקרן-זווית שלה, לפיכך אם (מח) תשעה בגדולה ואחד

באר היטב

שערי תשובה

לשמש מטתו הרי נמי מחיצה לצירוף עשרה ולא מצטרפי ע"ש: (יד) פנימית. פי' דמקום סגירת הדלת הרי כלחוץ, ובספר תניא פסק דהוי כלפנים עמ"א [ובספר אבן-העזר פסק: אם עומדן בבהכ"ז ששה ובתוך עובי הפתח יש ד' מצטרפין, אבל אם יש ה' בבהכ"ז וה' בתוך עובי הפתח אין מצטרפין, אבל בעזרת בית-הכנסת אפילו א' אין מצטרף ע' באריכות בספר מגיני-ארץ דפוס טרופס]: (טו) בית. עיין בשו"ד

שליטה לית לן בה. וכתב הא"י דאם בשנה שגולד היה כסלו חסר ולא היה ר"ח טבת רק יום אחד ועכשיו כסלו מלא ויש ב' ימים ר"ח, מ"מ נעשה ב"מ ביום ראשון דר"ח טבת. וא"ר כתב דלפי מ"ש המג"א דיום א' דר"ח נחשב יום שלשים וחדוש העבר י"ל ולא נעשה ב"מ עד יום ב' דר"ח, ויש להלק קצת ועיין באר"צ סי' קכו, ועיין ביה"ד סי' שו בט"ז ובכנה"ג שם: [יד] פנימית. עברה"ט. ועיין ברי"י כתב בשם מלכי בקדוש: מי שביטו אחורי בהכ"ז וביניהם חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרים, המחמלל שם חשיב כמחמלל עם הצבור: [טו] בית. עברה"ט. וכתב בשכנה"ג: עליות שאינם סגורות בכותל גמור אלא כלתסאות גבוהות. עשרה ולמטה. וש. חצר. גדולה. שפתים. אלו. עליות. וראו. זא"ז. אין מצטרפין, והביאו הא"י, ובמטה"י יוסף ח"ב סי' יג כתב דמצטרפין וכן עמא דבר, ובמלכי בקדוש דחה דבריו ובמ"ב בשם דמסקים ג"כ להשכנה"ג וכתב שכי"כ

לש"ת ורע"א ע"ש, ומ"מ כתב שאם העומדים שם בעליות או בעזרת-נשים אינו בנקל לירד למטה לבהכ"ז ומשתדלים להראות להם פניהם מלמעלה יש לסמוך להקל. וכתב עוד במח"ב: בלאוירטו (ר"ל מקום ששומרים מפני עיפוש איר ר"ל שקורין קאנטראמן) שיש שם ב' כחות, ששה בבית אחד וד' בבית אחר ואין יכולין ליגע זה בזה, נסחפך חכם אחד אם הרי יכולים להיות לפני פתח הבית ויצטרפו לעשרה כיון שראוין זא"ז, וכתב כיון דאלו אין רשאים ליכנס לפנים והשומר עמם כשדה לפני הפתח וגם אשר בבית לא יוכלו לצאת חוץ כי המקום צר מבחוץ וגם מעבר לרבים, ואלו הרי משחזלים לבוא אל הפתח ומראים להם פניהם, הו"ל כמראה

במטתו הרי נמי מחיצה לצירוף עשרה ולא מצטרפי ע"ש: (יד) פנימית. פי' דמקום סגירת הדלת הרי כלחוץ, ובספר תניא פסק דהוי כלפנים עמ"א [ובספר אבן-העזר פסק: אם עומדן בבהכ"ז ששה ובתוך עובי הפתח יש ד' מצטרפין, אבל אם יש ה' בבהכ"ז וה' בתוך עובי הפתח אין מצטרפין, אבל בעזרת בית-הכנסת אפילו א' אין מצטרף ע' באריכות בספר מגיני-ארץ דפוס טרופס]: (טו) בית. עיין בשו"ד

משנה ברורה

ביאור הלכה

מצטרפו. [פר"ח], ופרי-מגדים. מצדד. דבכל גווני מצטרפי: (ג) שפה פנימית. רוצה לומר, דבמקום סגירת הדלת הרי כלחוץ, אף שעכשיו היה הפתח פתוח. ועיין במגן-אברהם שכתב שיש שחולקין על זה, ומכריע כמותם דמקום זה הוי כלפנים. ועיין בספר אבן-העזר שפסק גס-כ"ן בפשיטות דהיכא דהמיעוט עומדים חוץ המקום הזה מצטרפים לעשרה, ולא גרע מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, המבואר בסעיף טז, וכן משמע מביאורי הגר"א: (נא) של עובי הדלת. עיין ביד-אפרים שכתב, דבחלל הפתח לבוד ממקום הדלת, כגון היכא שהדלת קבוע לחוץ וממקום הדלת ולפנים יש עוד חלל בתוך עובי הפתח, לכולי עלמא הוי כלפנים, ויש לסמוך על זה [דאף דבפרי-מגדים משמע דדעתו, דרבינו ירוחם סובר גם כוזה דהוי כלחוץ, על-כל-פנים הלא בלאו הכי הרבה חולקין על רבינו ירוחם, וכנ"ל בסעיף-קטן ג, ועיין בביאור הלכה]:

דלמגילה אפשר דהוא מצטרף, עיין שם טעמו: * של עובי הדלת. עיין במשנה ברורה, והיכא שהדלת קבוע לצד פנים והדלת נכנסת רק לתוך מקצתו של חלל הפתח והפתח פתוח, הנה לדעת רבינו ירוחם ולהשולחן-ערך דטוסק כוונתה [כדמוכח בביאור הגר"א ובכה"ג ובמ"א] נראה שלא מצטרפי, בין אם הוא עומד בתוך מקום עובי הדלת ובין אם הוא עומד בתוך חלל הפתח. אכן לדעת התניא דפוס המגן-אברהם כוונתה צריך עיון, כי לפי פירושו של הפרי-מגדים בענין אגף, דמקום החלל נקרא בשם אגף, עיין שם, יצטרף לדעת התניא. אכן לפי מה שביאר היד-אפרים מקום חלל הפתח אשר חוץ ממקום עובי הדלת יהיה נקרא חוץ ממקום האגף, וכוזה לכולי עלמא צריך להיות כלחוץ. אכן לפי מה שכתב הגר"א לענין מקום האגף, דאפילו אם נאמר דהוי כלחוץ, על-כל-פנים לא גרע מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, יש להקל גם כוזה: * ולחוץ כלחוץ. ואם רואין אלו את אלו יוכלו להצטרף אפילו עומדים לגמרי לחוץ, דומיא דמה שהקל המחבר לקמן בסעיף ד. [פר"ח וכן משמע מפמ"ג]. ולכתחלה יותר טוב להחמיר בזה שיכנסו לפנים, דקולא זו דמהני רואין אלו את אלו לענין צירוף, כמו לענין ברכת-המזון לקמן בסימן קצח, גובע מתשובת הרשב"א בסימן צו, והוא

לענין זימון, דאם מקצתן רואין אלו את אלו דמצטרפין. ואם-כן לפי זה פשוט, העומדים בעזרת-נשים, ובמחיצה המפסקת יש חלון, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה; וכל-שכן דאם יש בלערו עשרה נחשב תפלה בצבור על-ידי זה. ואף-על-פי-כן יותר טוב (נג) אם בנקל הוא לו לירד לבית-הכנסת שירד, (נז) דיש מהאחרונים שחולקין על עיקר הדין וסוברין דענינו אינו דומה כלל לזימון, (נח) גגין ועליות. בכהאי גוונא (נז) שאין רואין אלו את אלו, רבוהא היה לו לומר: אפילו חלונות ורחבות ונמוכות כל שאינן שוות לקרקע בית-הכנסת, ואף אם הוא עומד בתוכם אינו מצטרף: טז (נד) הוא מצדפן. דכיון שהוא שליח-צבור, כל אחד נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד, וכל-שכן (נח) אם תשעה מבפנים והוא תוך הפתח דהוא מצטרף להם. וההיא דסעיף יז שאני, דכיון שהוא בחצר הגדולה הרי הוא מופלג מהצבור. ובאדם אחר שאינו שליח-צבור, אפילו הוא לבדו על מפתן הבית אינו מצטרף עמהם, כדלעיל בסעיף יג. (נו) וכל זה דוקא בשאינן רואין אלו לאלו, אבל אם מקצתן רואין אלו את אלו, בכל גווני מצטרפי להדדי. ועיין לקמן בסעיף יח סעיף-קטן נו: טז (נה) תשעה בגדולה. הכלל, (נז) דהגדולה אי אפשר לה לימשך אחר הקטנה, לפי שהיא כמופלטת, וגם הצבור דחשיבי אי אפשר להם לימשך אחר היחיד, ואפילו חמשה אחר חמשה אי אפשר להם לימשך, רק היחיד נמשך אחר הצבור, משום הכי אי אפשר שיצטרפו אלא-אם-כן היחיד בקטנה

לענין זימון, דאם מקצתן רואין אלו את אלו דמצטרפין. ואם-כן לפי זה פשוט, העומדים בעזרת-נשים, ובמחיצה המפסקת יש חלון, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה; וכל-שכן דאם יש בלערו עשרה נחשב תפלה בצבור על-ידי זה. ואף-על-פי-כן יותר טוב (נג) אם בנקל הוא לו לירד לבית-הכנסת שירד, (נז) דיש מהאחרונים שחולקין על עיקר הדין וסוברין דענינו אינו דומה כלל לזימון, (נח) גגין ועליות. בכהאי גוונא (נז) שאין רואין אלו את אלו, רבוהא היה לו לומר: אפילו חלונות ורחבות ונמוכות כל שאינן שוות לקרקע בית-הכנסת, ואף אם הוא עומד בתוכם אינו מצטרף: טז (נד) הוא מצדפן. דכיון שהוא שליח-צבור, כל אחד נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד, וכל-שכן (נח) אם תשעה מבפנים והוא תוך הפתח דהוא מצטרף להם. וההיא דסעיף יז שאני, דכיון שהוא בחצר הגדולה הרי הוא מופלג מהצבור. ובאדם אחר שאינו שליח-צבור, אפילו הוא לבדו על מפתן הבית אינו מצטרף עמהם, כדלעיל בסעיף יג. (נו) וכל זה דוקא בשאינן רואין אלו לאלו, אבל אם מקצתן רואין אלו את אלו, בכל גווני מצטרפי להדדי. ועיין לקמן בסעיף יח סעיף-קטן נו: טז (נה) תשעה בגדולה. הכלל, (נז) דהגדולה אי אפשר לה לימשך אחר הקטנה, לפי שהיא כמופלטת, וגם הצבור דחשיבי אי אפשר להם לימשך אחר היחיד, ואפילו חמשה אחר חמשה אי אפשר להם לימשך, רק היחיד נמשך אחר הצבור, משום הכי אי אפשר שיצטרפו אלא-אם-כן היחיד בקטנה

שער הציון

(נז) מגן-אברהם הגר"א: (נז) שערי-תשובה: (נג) עיין בתשובת משכנות-יעקב, וכן הגר"א בסעיף-קטן לא כתב דיש להחיות כל-הראיות, ובאמת הרשב"א גופא לא כתב דדומה לזימון רק בדרך אפשר. ועיין בחיי-אדם ובביאור הלכה: (נז) פרי-מגדים: (נז) פרישה חידושי ר' עקיבא איג"ר, ולא כפרי-מגדים: (נז) מפרי-מגדים: (נז) לבושי-שרד:

הלכות ברכות סימן נה

קצט באר הגולה

ד תוספות הרא"ש שם
ה שם בנמרא ו טור
ובית יוסף בשם רש"י
ז ר"י ח ר"י אבהו
והרשב"א בתשובה
ט סמ"ק סימן רפ"ב
י טור ותוספות שם
בפסחים כ ר"י אבהו
כ"ט הידועים ובשם
רב אחא וכן כתב
בארוחת חיים ל הגות
מיימני פרק יא מהלכות
הפלה שכן מסק רבינו
ח

בקטנה, מצטרפין, שהקטנה נגדרת אחר הגדולה והרי היא כאלו היא בתוך הגדולה כיון שהרוב בגדולה, אבל אם היו תשעה בקטנה ואחד בגדולה או חמשה בזו וחמשה בזו, אין מצטרפין: יז היה שליח צבור בקטנה וצבור בגדולה, מוציאן ידי חובתן, שהוא נגדר אחריהם. אבל אם היה שליח צבור בגדולה וצבור בקטנה, (נז) אינו מוציאן ידי חובתן, ושאינו הרוב נגדר אחר היחיד: יח אם קצת העשרה בבית הכנסת [*] (נח) וקצתם בעזרה (נח) אינם מצטרפים: יט (נט) *שליח צבור בתיבה ותשעה בבית הכנסת מצטרפין, אף על פי שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה ויש לה מחיצות גבוהות עשרה, מפני שהיא בטלה לגבי בית הכנסת. ויש מי שכתב *דהני מילי כשאין המחיצות מגיעות לתקרת הגג: כ' היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי (ס) שאינו עמהם (סא) יכול (טז) לענות. (סב) *כ"יש אומרים שצריך (סג) שלא יהא מפסיק (סד) טינוף או (טו) [ז] (סה) עבודת כוכבים: כא *לעיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהם רוצה לצאת בימים הנוראים, מחייבין אותו

שערי תשובה

באר היטב

כנה"ג: (טז) לענות. יחיד שנכנס לכהכ"נ ומצא צבור שכבר התחילו לענות קדושה או איש"ר, כל שלא השלימו מותר לו לענות עמהם, כא"ר שבע והרמ"ע וכ"כ הרמ"א סימן נו ע"ש: (יז) עבודת כוכבים. ר"ל שלא יהא עבודת כוכבים מפסקת אבל עובד כוכבים אינו מפסיק, מ"א דהיינו עובד כוכבים ואין חילוק בין איש לאשה ע"ש:

כנה"ג: (טז) לענות. יחיד שנכנס לכהכ"נ ומצא צבור שכבר התחילו לענות קדושה או איש"ר, כל שלא השלימו מותר לו לענות עמהם, כא"ר שבע והרמ"ע וכ"כ הרמ"א סימן נו ע"ש: (יז) עבודת כוכבים. ר"ל שלא יהא עבודת כוכבים מפסקת אבל עובד כוכבים אינו מפסיק, מ"א דהיינו עובד כוכבים ואין חילוק בין איש לאשה ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

לא כתב שם זה רק בדרך אפשר: * שליח צבור בתיבה וכו' מצטרפין. עיין בביאור הגר"א שכתב דיש לדחות כל הראיות שהובא בבית יוסף בשם הרשב"א לזה. ומכל מקום נראה לי שאפילו לפי דעת הגר"א אין להחמיר לכתחלה רק לענין ציווף, אבל לענין הפלה בצבור לענין השמש שעומד שם יש להקל, דבלאו הכי דעת הרדב"ז להקל לענין זה אפילו בחדר שלפנים מן הבית, וכמו שהבאתי במשנה ברורה בסעיף קטן נח, עיין שם: * דהני מילי וכו'. דלא סבירא ליה דבטל לגבי בית הכנסת, על כן הוי כשני בתים בפני עצמן, כי זו גריעא משי"ץ בקטנה וצבור בגדולה המבואר בסעיף יז דמצטרפין, והתם הקטנה פרוץ במילואה מה שאין כן בזה. ולפי דעתם הוא הדין אם אחר שאינו שי"ץ הוא בתוך התיבה גם כן דינו הכי, כיון שבלתו אין עשרה וכדמוכח בבית יוסף, אך אם השי"ץ הוא בתוך התיבה הוא גריעא יותר, דאפילו אם יש עשרה בלתו למטה גם כן לא יוכל להוציאן ידי חובתן בקדיש וקדושה, כיון שאין מנין במקום שהוא עומד שם, וכמו שמבואר בפרי מגדים והעמקתי במשנה ברורה בסעיף קטן נו: * ויש אומרים שצריך שלא יהא מפסיק טינוף. נראה לי דמירגלים לכולי עלמא אינו מפסיק בזה, ורק צריך להרחיק ממנו כדון הרחקה: * עיר שאין בה וכו' מחייבין. נראה לי, אם הורגלו מקדמת דנא לילך לעיר הסמוכה שיש שם קיבוץ גדול התפלה היא ברב"ע, ועכשיו רוצים תשעה לשכור שי"ץ שלא יצטרכו לילך להעיר, והעשירי ממאן בזה, אין יכולין לכופו לדעתם, ומלשון המרדכי פרק קמא דבבא בתרא יש להביא ראיה לזה:

הצבור בגדולה: יז (נו) אינו מוציאן. ואפילו (נח) אם היה עשרה בקטנה אין הוא מוציאן ידי חובתן, ואפילו האידנא דכולן בקיאין, מכל מקום אין לו לומר קדיש וקדושה שם, כיון שבמקום שהוא עומד אין שם מנין, אבל כשיש מנין במקום השליח צבור, ודאי מוציא אפילו אותם שהם אחורי בית הכנסת ושומעין ומכוונים, וגם הוא מכוין שיוציא כל השומעים: יח (נז) וקצתם בעזרה. הוא הדין אפילו (נט) אם תשעה בבית הכנסת ויחיד בעזרה. כתב הפרי מגדים, דההיא דסעיף י"ז וי"ח וי"ט מייירי בשאינן רואין זה את זה, דברואין זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין, דומיא דזימון לקמן בסימן קצה. (ס) ויש מחמירין אפילו ברואין, ובמקום הדחק אפשר שיש להקל: (נח) אינם מצטרפין. משום דאין שם פרצה, והפתח גופא, אפילו (סא) אין שם דלת, כמחיצה חשובה, והוי ליה שני בתים. וכתב החיי אדם: לפי זה, כשיש בית ולפנים הימנו חדר, והחדר ההוא אינו פרוץ במילואו, המתפלל שם כאלו מתפלל ביחיד, ורק קדיש וקדושה יכול לענות, כדלקמן בסעיף כ. ובתשובת הרדב"ז סימן תרנ מצאתי שכתב, דזה דוקא לענין ציווף, א"כ ישיהיה כמתפלל עם הצבור, אם אין לחדר פתח

אחר רק דוקא דרך הבית הגדול, חשיב כמתפלל עם הצבור: יט (נח) שליח צבור בתיבה. הוא הדין אחר דמצטרף, ונקט שליח צבור דלא נימא דכיון שהוא צריך להוציאן ידי חובתן מיגרע גרע: כ (ס) שאינו עמהם. רוצה לומר, אפילו הוא בבית אחר (סג) רחוק לגמרי, שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם, ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה: (סא) יכול לענות. "אמן" ו"אמן יהא שמיה רבא" ו"קדושה" ו"ברכו", וכן (סג) יכול להוציאן ידי חובתו בתפלה אם אינו בקי: (סב) ויש אומרים שצריך. מדכתב השולחן ערוך דין זה בלשון "ויש אומרים" משמע דדין זה לא פסיקא ליה, (סד) וכן משמע מהרמ"א בסימן עט סעיף א בהג"ה דלא סבירא ליה כן, וכמו שכתב המגן אברהם שם. ועיין בחיי אדם שכתב דנראה לו ד"אמן יהא שמיה רבא" ו"קדושה" יענה, דהוי רק פסוקים, אבל "ברכו" לא יענה. ועיין בלבוש שרד: (סג) שלא יהא. ואפילו (סה) אמן אינו יכול לענות לדעה זו אם הוא מפסיק: (סד) טינוף. רוצה לומר, אפילו (סו) הוא מרוחק ממנו יותר מארכע אמות, דבעלמא מותר על ידי החזרת פניו אם אינו מגיע לו הריח רע, והכא אינו מועיל, כיון שהוא מפסיק בין העשרה ובין זה שרוצה להצטרף עמהם, הוא מפסיק בין השכינה וגורם לשכינה שאינה שורה בכאן: (סה) עכו"ם. רוצה לומר, עבודת כוכבים (סז) או עובד כוכבים:

שער הציון

(נח) פרי מגדים: (נט) לבוש: (ס) עיין בביאור הלכה: (סא) פרי מגדים: (סב) מתוספות (סוטה ל"ט ע"א): (סג) תוספות (שם), ומה שכתבתי אם אינו בקי, מבואר לקמן בסימן קכ"ז: (סד) לבוש שרד: (סה) מוכח ממגן אברהם בסימן עט סעיף קטן ג: (סו) פשוט: (סז) לבוש זאליה רבה ופרי מגדים ודרך החיים:

